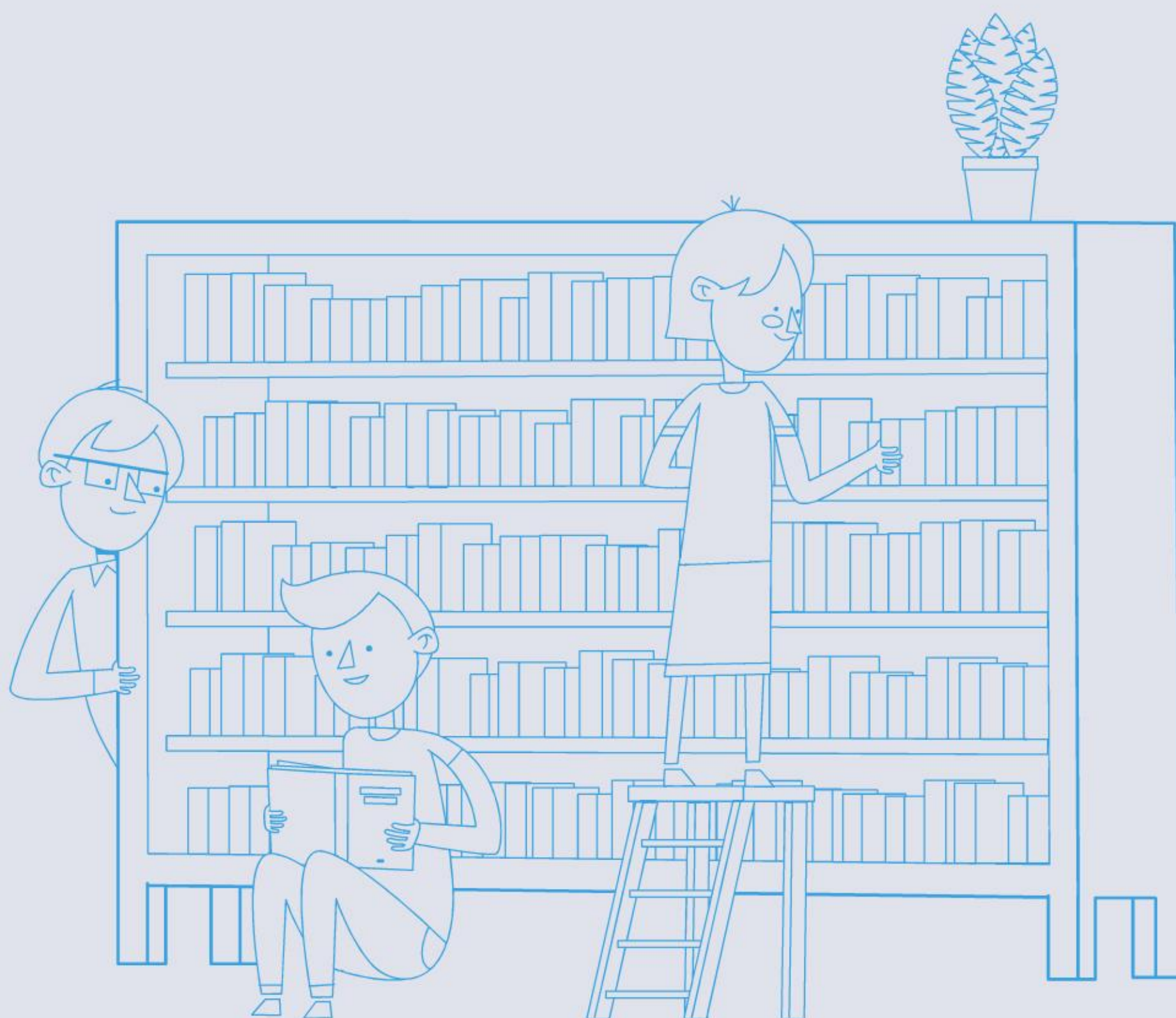
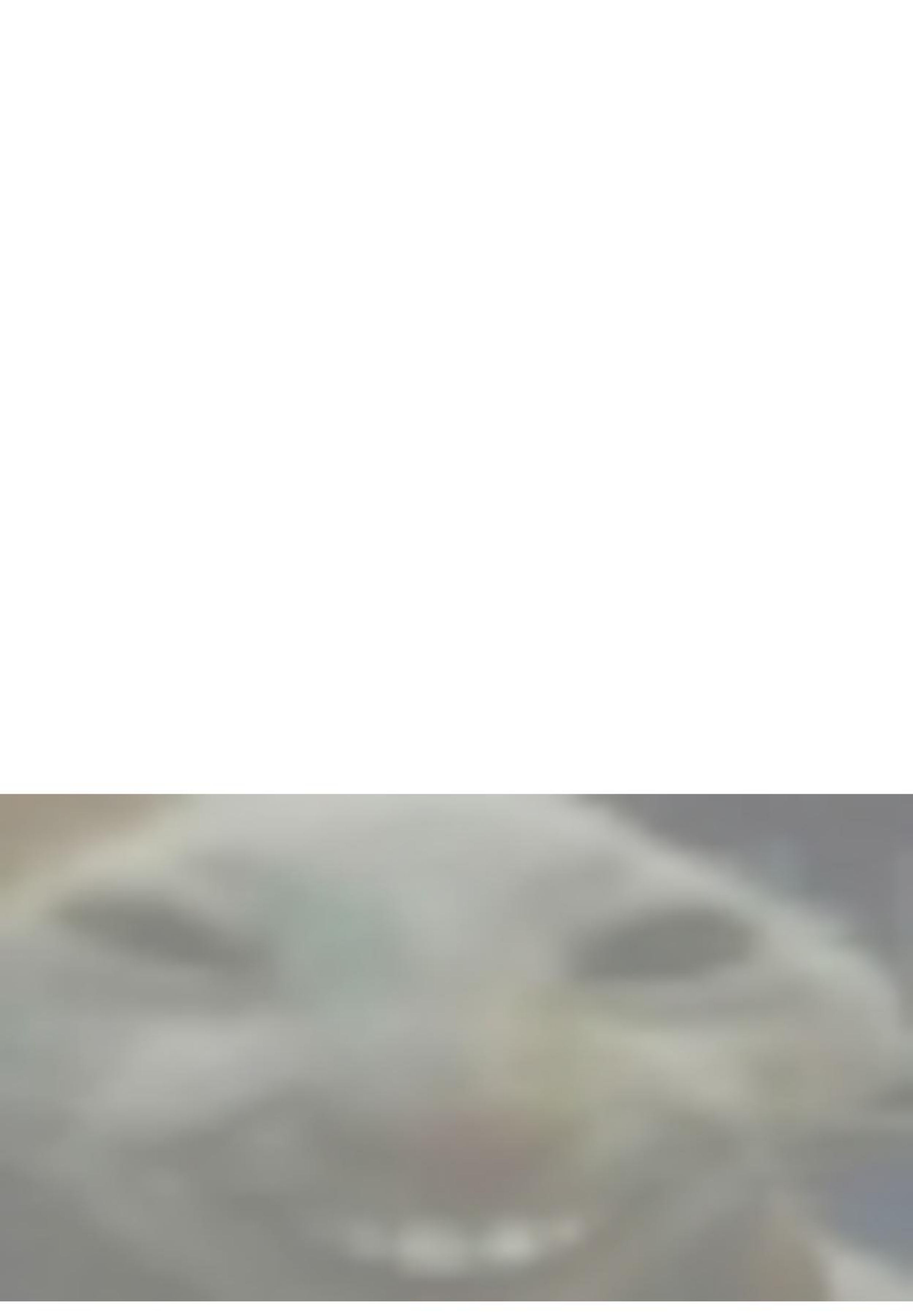

Język polski 5

Zeszyt ćwiczeń

Piotr Zbróg

5

Język polski

Zeszyt ćwiczeń dla klasy piątej
szkoły podstawowej

Redaktor serii
Wojciech Sygut

Redaktor prowadzący
Kamila Wojda

Redaktor merytoryczny
Marek Kornacki

Redakcja językowa i korekta
Krystyna Bajor

Redakcja techniczna
Paweł Kowalski

Skład i łamanie
Oficyna Wydawnicza Pegaz / Rafał Kulig

Redakcja artystyczna
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska
Marcin Kot

Projekt i koncepcja artystyczna
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Koordynacja prac graficznych
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Projekt okładki
Futu Creative

Ilustracja na okładce
Ładne Halo / Maciej Błażniak

Fotoedycja
Grzegorz Wrzecionowski

Ilustracje
Kawacińska Olga (ilustracje: s. 12, 21, 40, 41, 43, 44, 46, 51), Tenczyński Artur (ilustracje: s. 27, 31, 61, 73),
Trafas Kinga (ilustracje: s. 24, 47, 53).

Przygoda z czytaniem i pisaniem. Zapraszamy na słówko. Wydanie zmienione

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopiuując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

© Grupa MAC S.A., Kielce 2018

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

ISBN 978-83-8108-348-5

Etap edukacyjny: II

Typ szkoły: szkoła podstawowa

Grupa MAC S.A.
25-561 Kielce, ul. Witosa 76
tel. 41 366 55 55, faks: 41 366 33 02
e-mail: kontakt@mac.pl, www.mac.pl

Spis treści

1. Części mowy

1.1	Temat i końcówka rzeczownika	4
1.2	Tryby czasownika	8
1.3	Czasowniki dokonane i niedokonane	12
1.4	Stopniowanie przymiotników	17
1.5	Stopniowanie przysłówków	21
1.6	Liczebnik główny, porządkowy, ułamkowy, zbiorowy	24
1.7	Zaimek rzeczowny, przymiotny, liczebny, przysłowny	27
1.8	Przyimek, wyrażenie przyimkowe	31
	Sprawdź się!	35

2. Rodzaje wypowiedzi i części zdania

2.1	Rodzaje i funkcje zdań, zdanie pojedyncze, zdanie złożone	40
2.2	Intencje wypowiedzi	43
2.3	Podmiot, orzeczenie	45
2.4	Grupa podmiotu, grupa orzeczenia	48
2.5	Zdanie złożone współrzędnie	51
2.6	Zdanie złożone podrzędnie	53
2.7	Przecinek w zdaniu złożonym	56
	Sprawdź się!	58

3. Ortografia

3.1	Pisownia wyrazów z ż i rz	60
3.2	Pisownia wyrazów z ó i u	65
3.3	Pisownia wyrazów z ch i h	68
3.4	Pisownia wyrazów wielką literą	71
3.5	Pisownia wyrazów z nie	74
3.6	Pisownia wyrazów z ą, ę, om, em	78
3.7	Pisownia wyrazów z -cki, -dzki, -ski	81
3.8	Pisownia wyrazów z -i, -ii, -ji	82
	Sprawdź się!	85

1.1 Temat i końcówka rzeczownika

- 1 Połącz liniami po trzy rzeczowniki w tych samych przypadkach.

kolegami	komputerom	kolegach
koleżanek	słoniami	komputery
komputerów	koleżankami	słoni
słonie	słoniom	koledzy
komputerach	kolegom	słoniach

- 2 Podane rzeczowniki odmień przez przypadki w liczbie pojedynczej i mnogiej. Oddziel temat od końcówek.

a) smartfon

	lp.	lm.
M. (kto?, co?)	smartfon-ø	_____
D. (kogo?, czego?)	_____	_____
C. (komu?, czemu?)	_____	_____
B. (kogo?, co?)	_____	_____
N. (z kim?, z czym?)	_____	_____
Ms. (o kim?, o czym?)	smartfoni-e	_____
W. (hej!)	_____	_____

b) myszka

	lp.	lm.
M. (kto?, co?)	_____	myszk-i
D. (kogo?, czego?)	_____	_____
C. (komu?, czemu?)	_____	_____
B. (kogo?, co?)	_____	_____
N. (z kim?, z czym?)	_____	_____
Ms. (o kim?, o czym?)	myszc-e	_____
W. (hej!)	_____	_____

c) ekran

	lp.	lm.
M. (kto?, co?)	_____	_____
D. (kogo?, czego?)	_____	_____
C. (komu?, czemu?)	_____	_____
B. (kogo?, co?)	_____	_____
N. (z kim?, z czym?)	_____	_____
Ms. (o kim?, o czym?)	ekrani-e	_____
W. (hej!)	_____	_____

d) przyjaciel

	lp.	lm.
M. (kto?, co?)	_____	_____
D. (kogo?, czego?)	_____	_____
C. (komu?, czemu?)	_____	_____
B. (kogo?, co?)	_____	_____
N. (z kim?, z czym?)	_____	_____
Ms. (o kim?, o czym?)	_____	_____
W. (hej!)	_____	_____

- 3 Wpisz właściwe formy rzeczownika *przyjaciół*.

Liczę na swoich _____.

Chłopcy mówią dobrze o _____.

Ufamy swoim _____ w każdej sytuacji.

Mam więcej niż dwóch prawdziwych _____.

przyjaciele

przyjaciół

przyjaciołom

przyjaciołach

przyjaciółmi

- 4 Z podanych zdań wypisz rzeczowniki, następnie określ ich przypadek, liczbę i rodzaj.

Wzór: *Mój **laptop** (kto?, co? – M., liczba pojedyncza, rodzaj męski) leży na **stole** (kim?, czym? – Ms., lp., r.m.).*

a) Wczoraj na lekcji zadzwonił telefon mojego kolegi.

b) Nowy monitor kupimy w sklepie internetowym.

c) Na biurku leży bezprzewodowa myszka taty.

d) Ze szkolnego komputera znikł plik z danymi.

e) Adrian i Patryk są moimi najlepszymi przyjaciółmi.

Wypisz z podanych zdań rzeczowniki nieodmienne. Określ ich formę gramatyczną – przypadek, liczbę i rodzaj.

Boa żyją w Ameryce Południowej.

Uwielbiam kiwi, ale tylko jeśli są dojrzałe.

U babci zawsze pijemy gorące kakao.

Nie możemy złapać taxi.

Ułóż zdania z podanymi rzeczownikami. Użyj tych wyrazów w innej formie niż w mianowniku.

dżinsy

drzwi

sanie

nożyczki

1.2 Tryby czasownika

1 Dopasuj formy czasowników i ich opis.

niech zdejmie	zdjęto by	żartowali	życzyłabyś
tryb oznajmujący, 3. os., lm.	tryb przypuszczający, nie da się określić osoby	tryb przypuszczający, 2. os., lp.	tryb rozkazujący, 3. os., lp.

2 Wpisz w puste miejsca właściwe formy czasowników we wskazanych trybach.

Tryb oznajmujący			
liczba pojedyncza		liczba mnoga	
1. os.	żartuję	1. os.	
2. os.		2. os.	
3. os.		3. os.	

Tryb przypuszczający			
rodzaj żeński		rodzaj niemęskoosobowy	
1. os.		1. os.	
2. os.		2. os.	
3. os.		3. os.	zułyby

Tryb rozkazujący			
1. os.	niech pomyślę	1. os.	
2. os.		2. os.	
3. os.		3. os.	

3 „Zaprowadź” linią czasowniki pod właściwe nagłówki.

rzucałbym
napisano by
wyjęto by

trafiono by
powiedziano by
uprałbyś

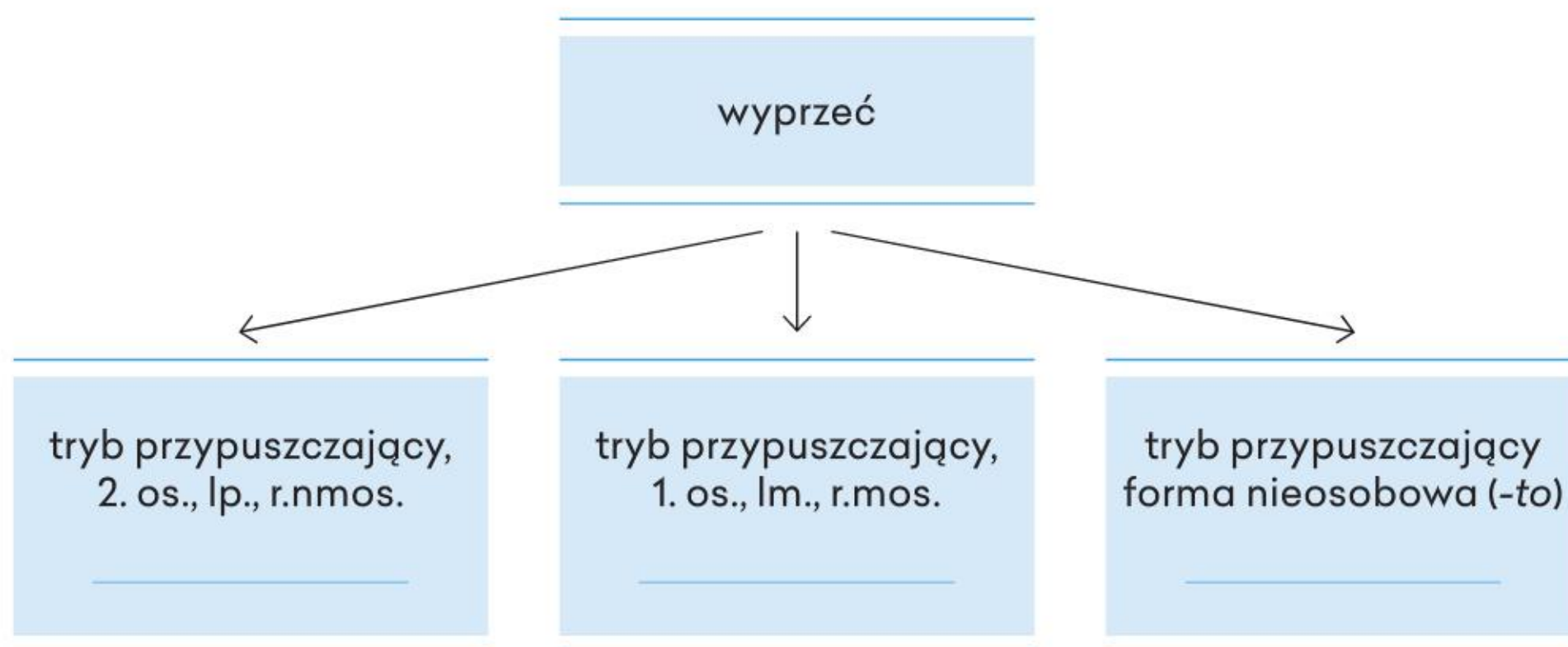
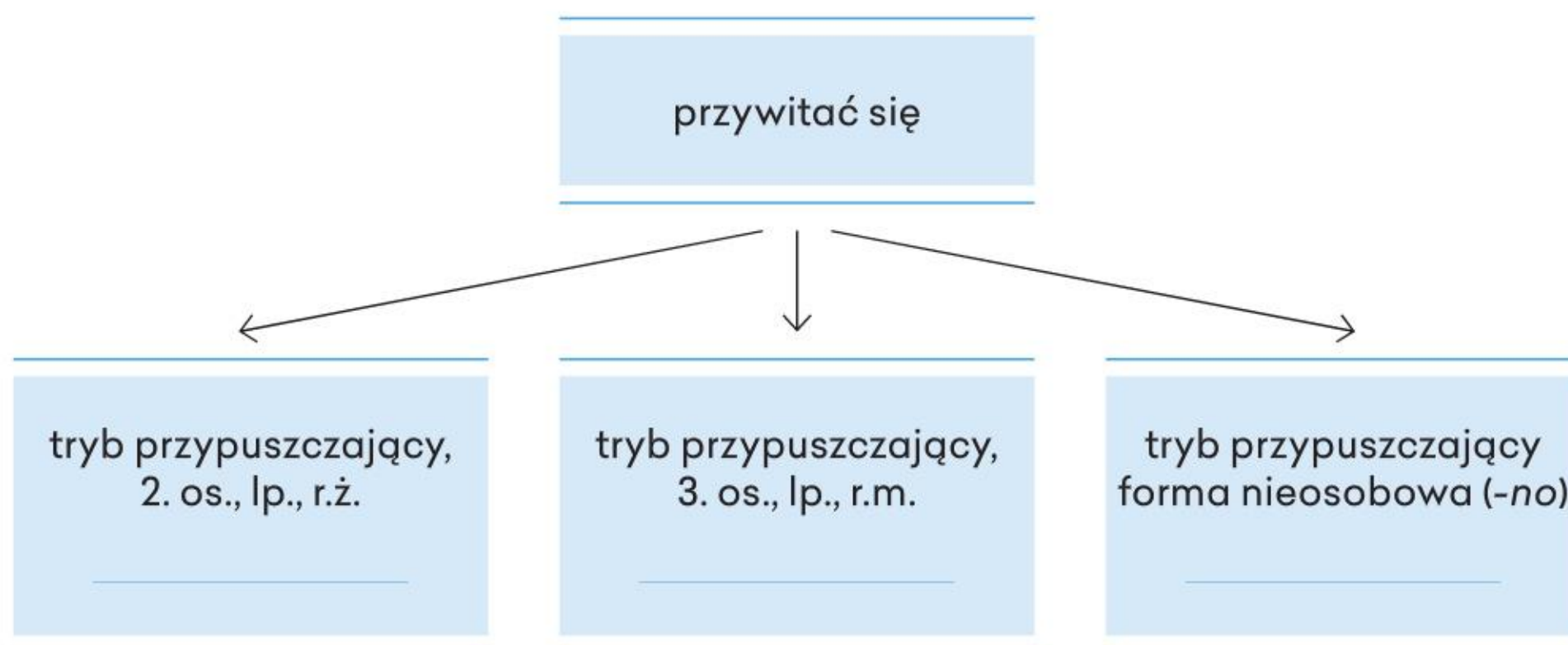
powitalibyśmy
wpisałbym
zapięto by

formy osobowe	formy nieosobowe
---------------	------------------

4 Uzupełnij tabelę właściwymi formami czasowników w trybie przypuszczającym.

Czasownik	Forma osobowa	Forma nieosobowa
zedrzeć	1. os.	
utrzeć	2. os.	
zacząć	3. os.	
ogrzać	1. os.	
oprószyć	2. os.	
przyholować	3. os.	

- 5 Od podanych bezokoliczników utwórz i napisz w ramkach wskazane formy czasowników.

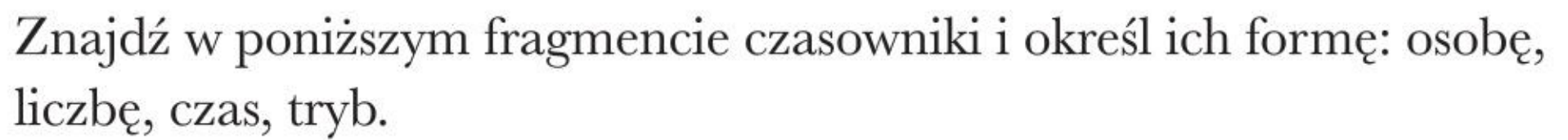

- 6 Napisz zdania z podanymi czasownikami we wskazanych trybach.

a) uprać – tryb rozkazujący:

b) zagotować – tryb oznajmujący:

c) wyciąć – tryb przypuszczający:

Spoza futra wyjrzała zdumiona i przerażona głowa, mocno kudłata i mocno nieprzyjemna. Spojrzały na nią rozbiegane, sprytne oczy [...].

Kornel Makuszyński, *Panna z mokrą głową* (fragment)

1.3 Czasowniki dokonane i niedokonane

1 Napisz, czym się różnią czynności, o których mówią bohaterowie scenek.

2 Napisz podobne wypowiedzi, wykorzystując podane pary czasowników.

a) pisać – napisać

b) uczyć się – nauczyć się

3 Połącz liniami w pary czasowniki dokonane z niedokonanymi.

liczyć

kopać

rozmawiać

pragnąć

porozmawiać

przekopać

zapragnąć

policzyć

4 Podane czasowniki skieruj za pomocą linii pod właściwy nagłówek.

czasowniki niedokonane

czasowniki dokonane

marzyć

zapiąć

trzepać

opracować

wybrać

ciąć

wyciąć

zamarzyć

piąć się

wytrzepać

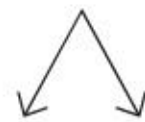
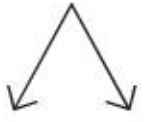
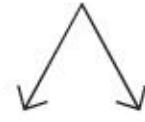
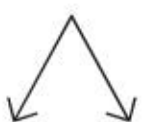
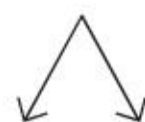
brać

podpisywać

5 Napisz w tabeli czasowniki w 1. osobie liczby pojedynczej.

Czas teraźniejszy	Czas przeszły	Czas przyszły
mam		
trzymam		
	bawiłem się	
		zabawię się
mówię		
		zamówię

- 6 Utwórz po dwa różne czasowniki dokonane według wzoru.
Wzór: *kupić – zakupić, przekupić.*

robić	kopać
	
pracować	jeść
	
pisać	śpiewać
	

- 7 Uzupełnij tabelę brakującymi czasownikami.

Czasownik niedokonany	Czasownik dokonany
stukać	
	dodrukować
dzwonić	
	pohuścić
śpiewać	
	policzyć

- Podkreśl w tekście czasowniki, wypisz je i określ ich formy gramatyczne oraz napisz, czy są dokonane czy niedokonane.

W tej chwili tłum drgnął i zachybotał. Poczuvszy dym kadzideł, młoda kobieta znów popadła w odrętwienie. [...] Pan Fogg i jego przyjaciele zmieszali się z ostatnimi szeregami pochodu. W parę minut potem gromada zatrzymała się nad rzeką o pięćdziesiąt kroków od stosu, na którym spoczywały zwłoki maharadży. Po chwili w przerzedzającym się mroku oczy ich rozróżniły nieruchome ciało kobiece.

Juliusz Verne, *W 80 dni dookoła świata* (fragment)

- 9 Podkreśl czasowniki dokonane.

zrozumieć	rozumieć	czytać	przeczytać
zdejmować	zdyć	prać	uprać
polubić	lubić	wysyłać	wysłać

10

Od czasowników podanych pod nagłówkami utwórz czasowniki dokonane. Uzupełnij tabelę właściwymi formami.

Tryb oznajmujący

życzyć _____ stroić _____

liczba pojedyncza, 3. os., cz. przyszły	liczba mnoga, 3. os., cz. przeszły, r.nmos.

Tryb rozkazujący

korzystać _____ dmuchać _____

liczba pojedyncza, 3. osoba	liczba mnoga, 1. osoba

Tryb przypuszczający

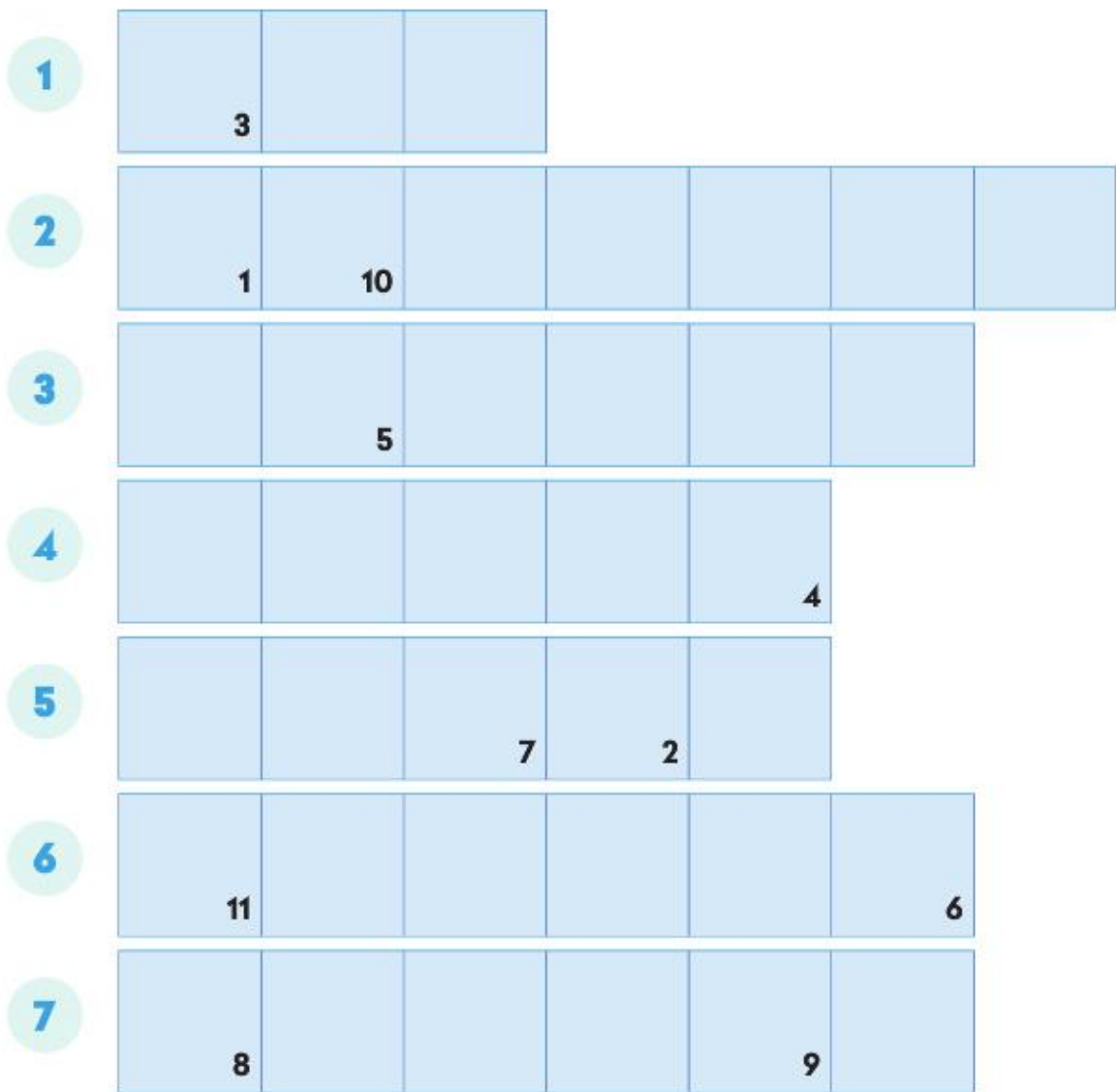
machać _____ zmyślać _____

liczba pojedyncza, 1. os., rodzaj żeński	liczba mnoga, 2. os., rodzaj męskoosobowy

1.4 Stopniowanie przymiotników

1 Wpisz do diagramu antonimy podanych wyrazów. Hasło utworzą litery z kratek oznaczonych kolejnymi cyframi.

- 1 Dobry.
- 2 Poziomy.
- 3 Wesoły.
- 4 Pełny.
- 5 Zdrowy.
- 6 Długi.
- 7 Łatwy.

Hasło:

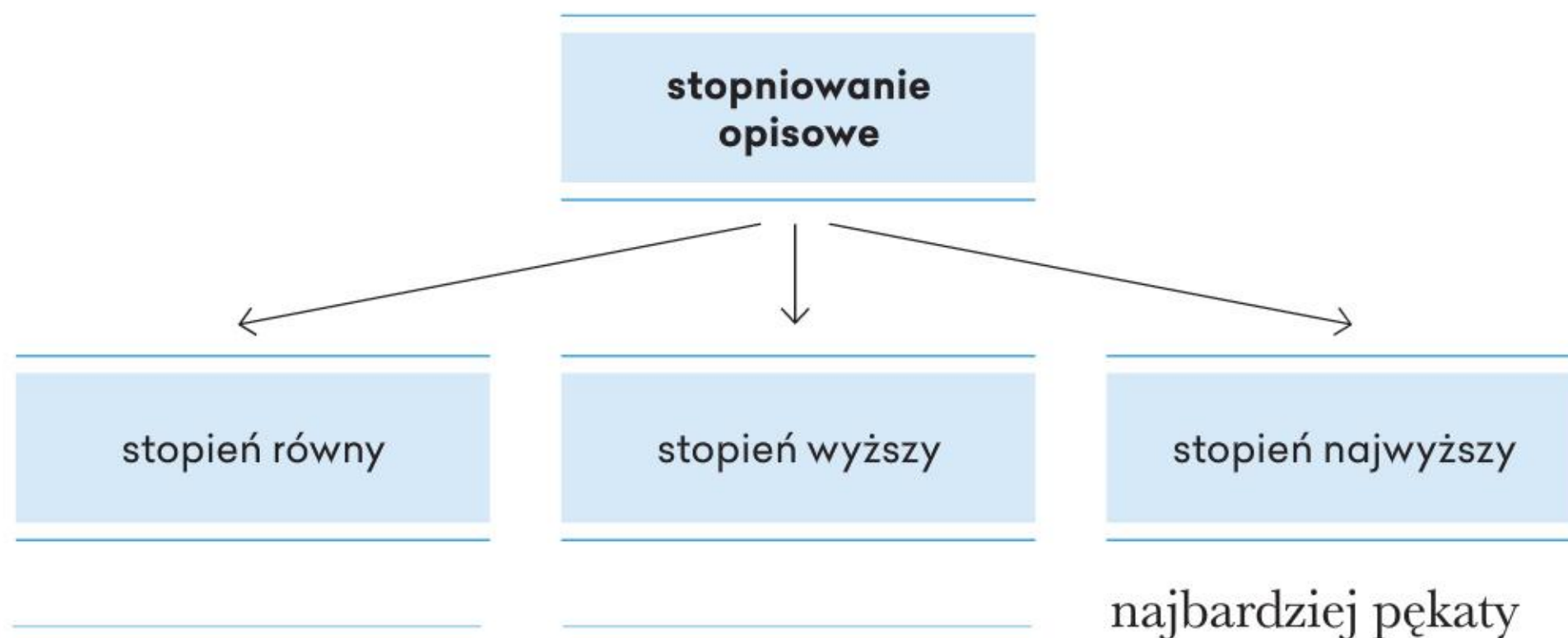
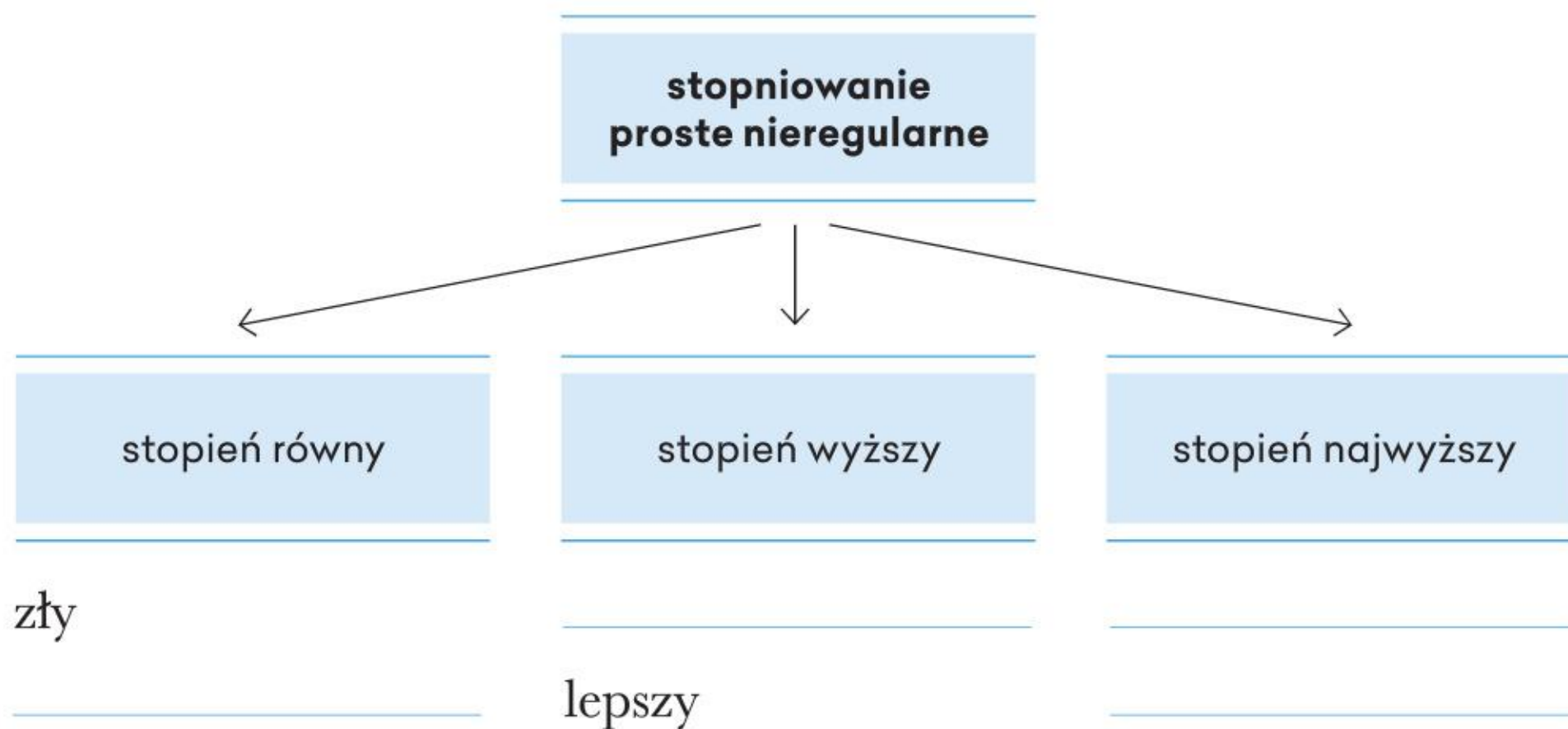
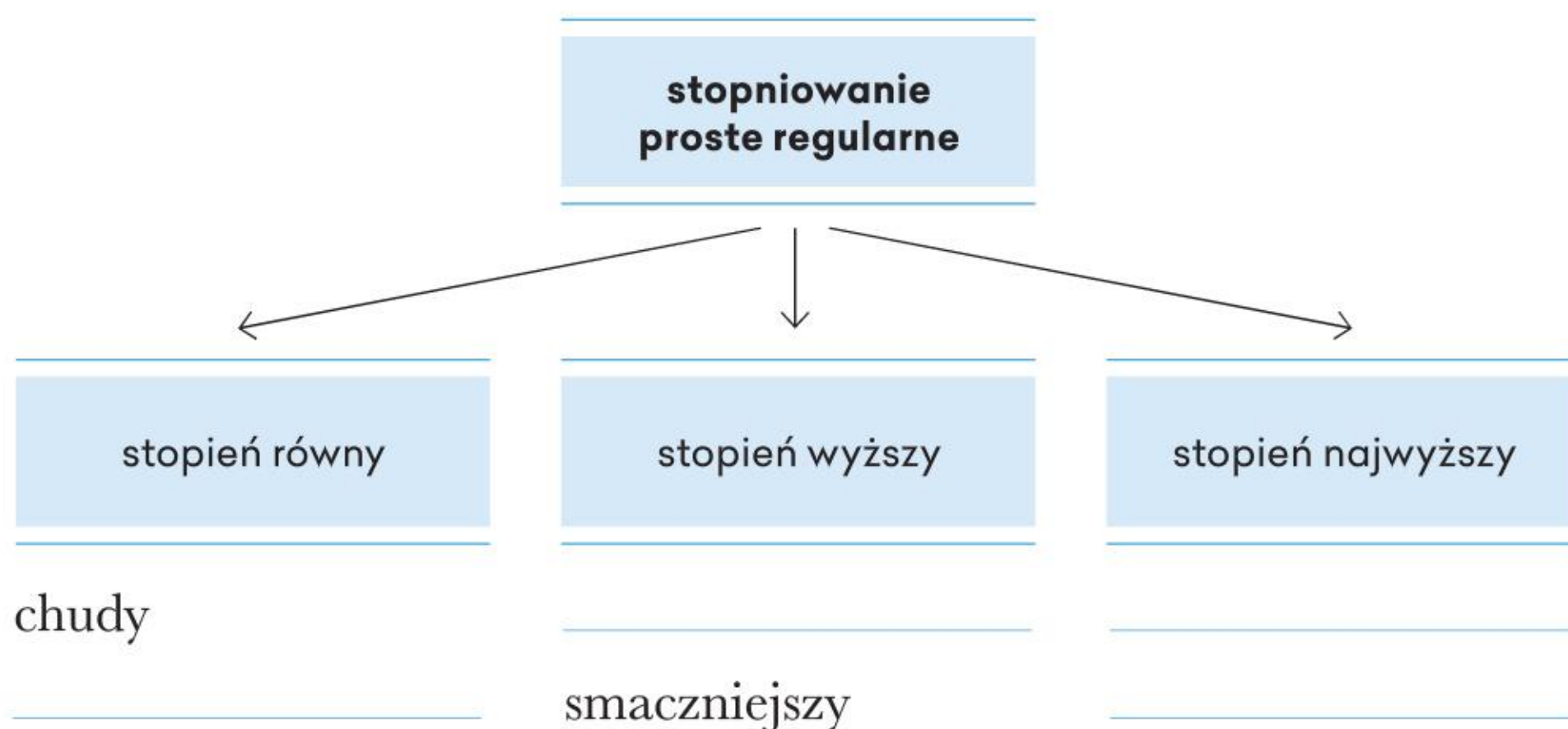
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----

2 Podkreśl przymiotniki w poniższym tekście. Napisz, na jakie pytania odpowiadają, i wypisz je wraz z określaniem wyrazem.

Wzór: *wieczór (jaki?) ciepły*.

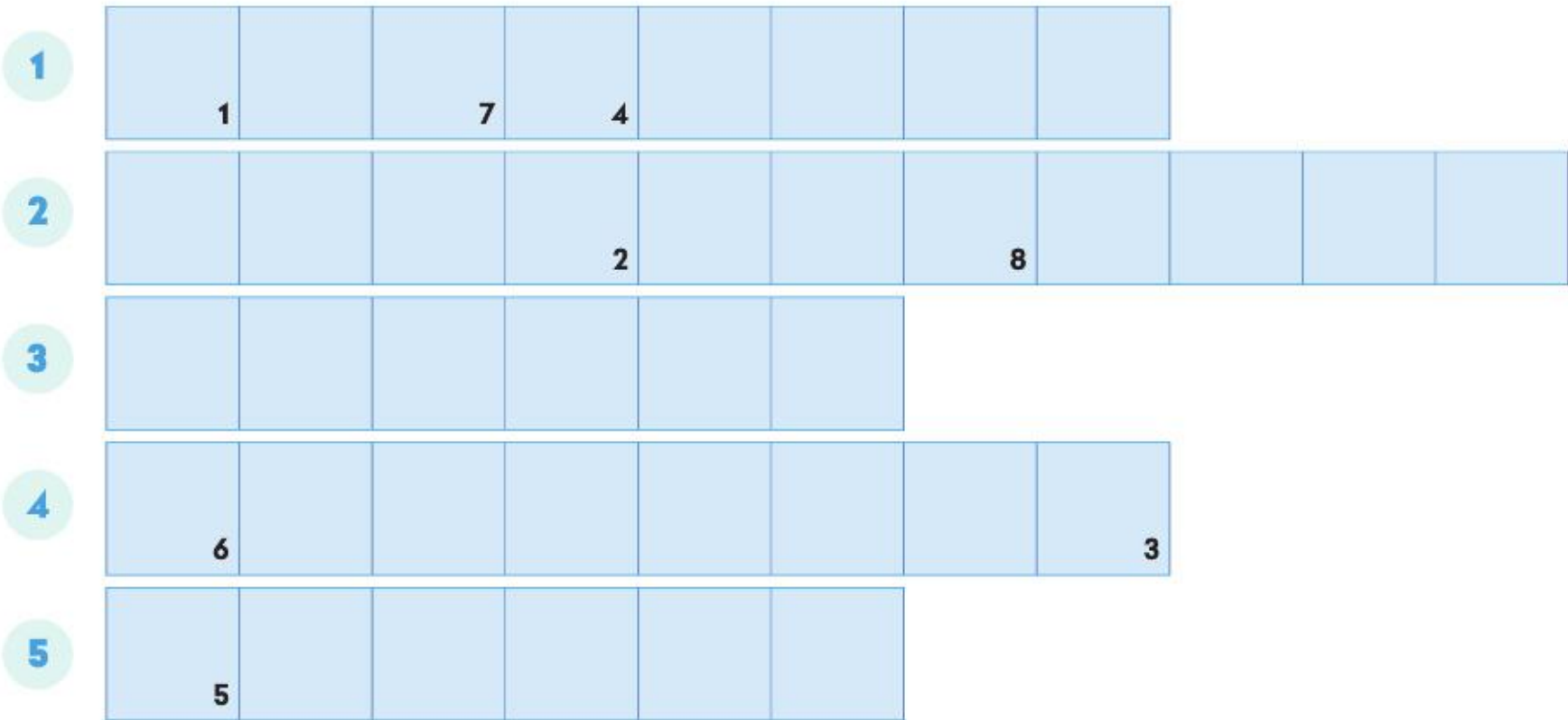
Ciepły letni wieczór. Siedmioletni Karol taszczy wielkie koło samochodowe. Za nim biegnie starszy Kamil i jeszcze jeden kolega. Mijają niewielki plac zabaw i zatrzymują się nad grzędzawiskiem. Karol wtacza do niego koło. Gumowa opona wypełnia się wodą i nagle wciąga chłopca do brudnego bajora.

- 3 Uzupełnij puste miejsca na wykresie przymiotnikami we właściwym stopniu.

4 Wpisz do diagramu przymiotniki we wskazanych stopniach. Odczytaj i zapisz hasło końcowe.

- 1 Śmiały w st. wyższym.
- 2 Wesoła w st. najwyższym.
- 3 Zły w st. wyższym.
- 4 Nowi w st. najwyższym.
- 5 Tęga w st. wyższym.

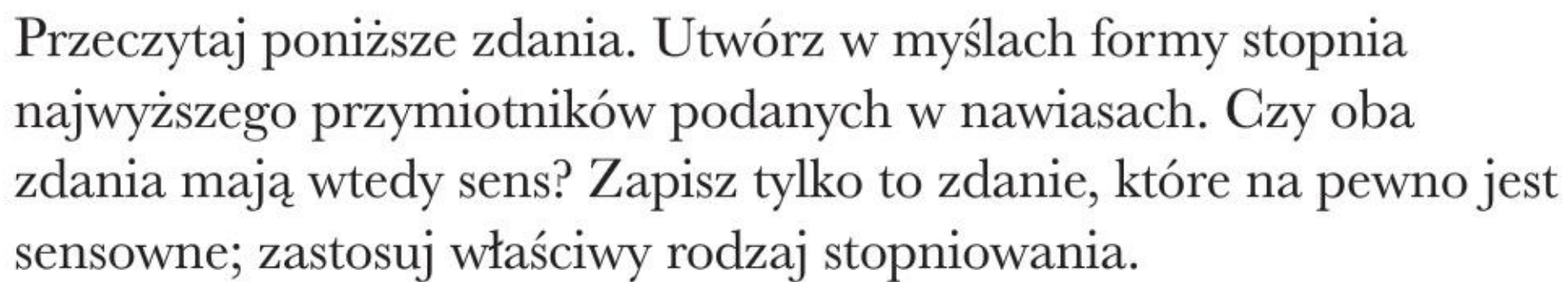

Stopniujesz

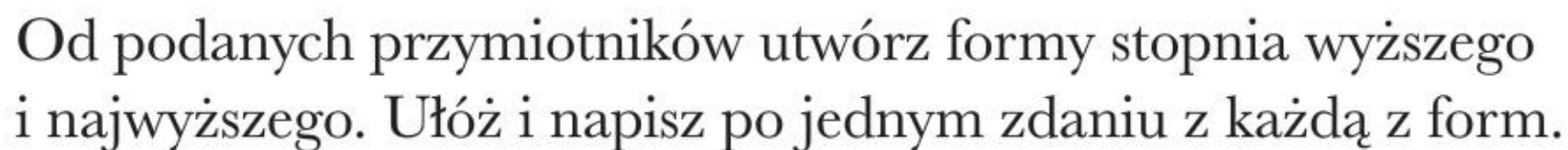
1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

5 Uzupełnij tabelę właściwymi formami przymiotników. Nazwij rodzaj stopniowania.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy	Rodzaj stopniowania
gruby			
	większy		
		najbardziej wymagający	

Marek pomyślał, że nie chce być (chory) człowiekiem w grupie.

A horizontal row of four light blue rectangular boxes. Each box contains a single Polish adjective in black text. From left to right, the words are: mądry, długi, wolny, and wesół.

A diagram consisting of three light blue rectangular boxes arranged horizontally. Each box contains a single word in black text. From left to right, the words are: "niedosiężna", "błoga", and "wywrotowa".

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

1.5 Stopniowanie przysłówków

- 1 Co należy zmienić w przedstawionych sytuacjach, by dzieci miały właściwe warunki do czytania? Uzupełnij zdania przysłówkami.

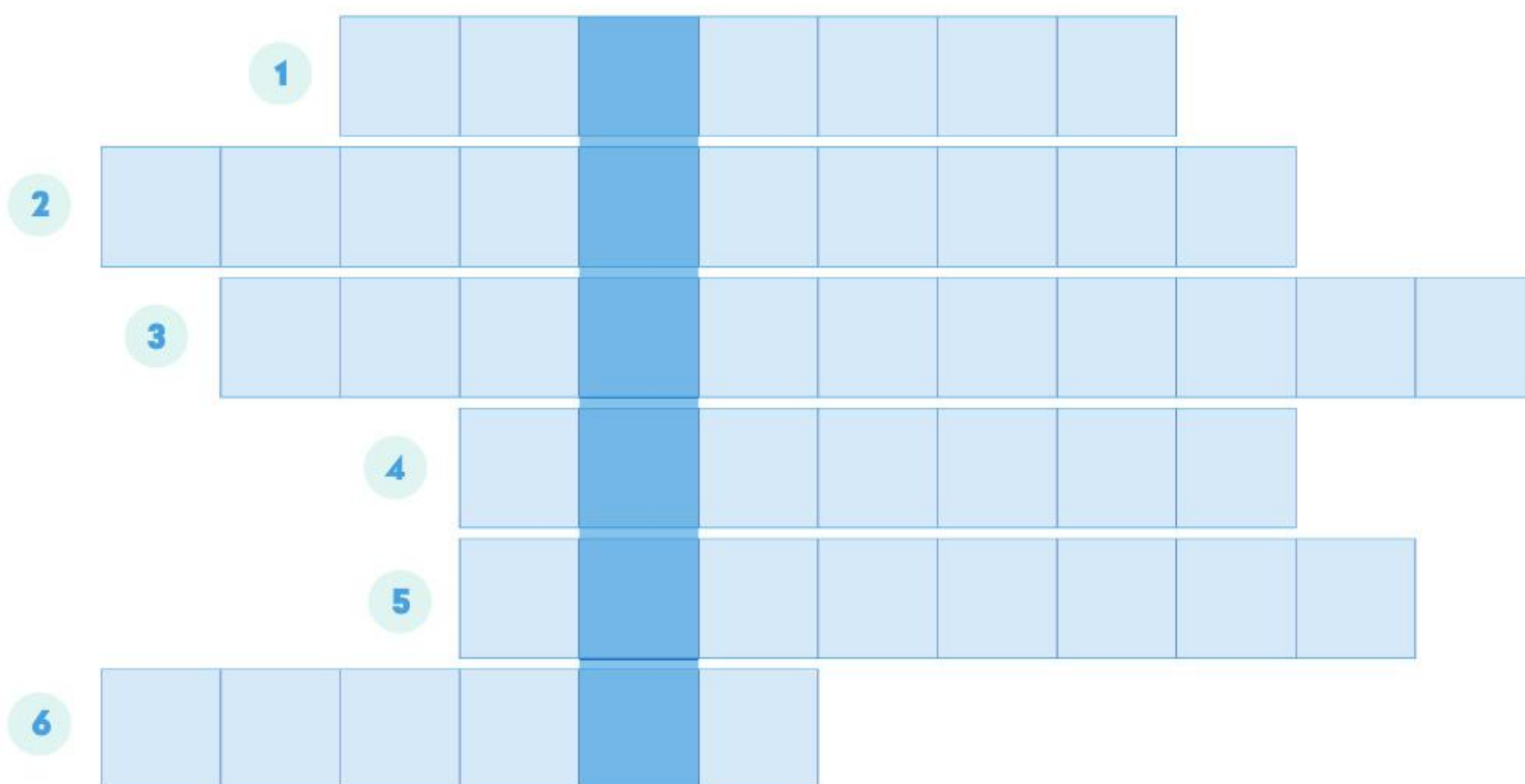

Siedź _____ przy stole.

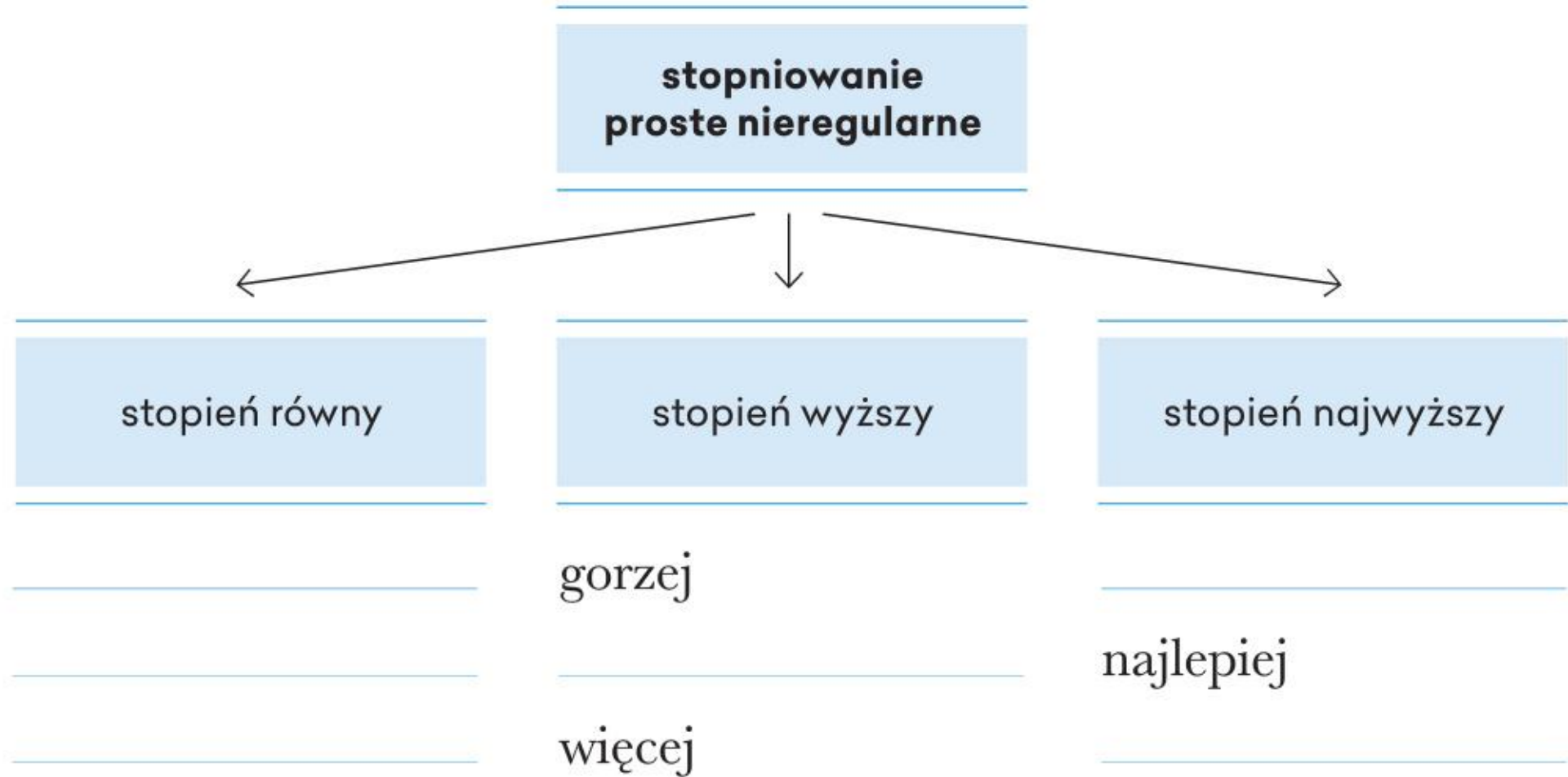
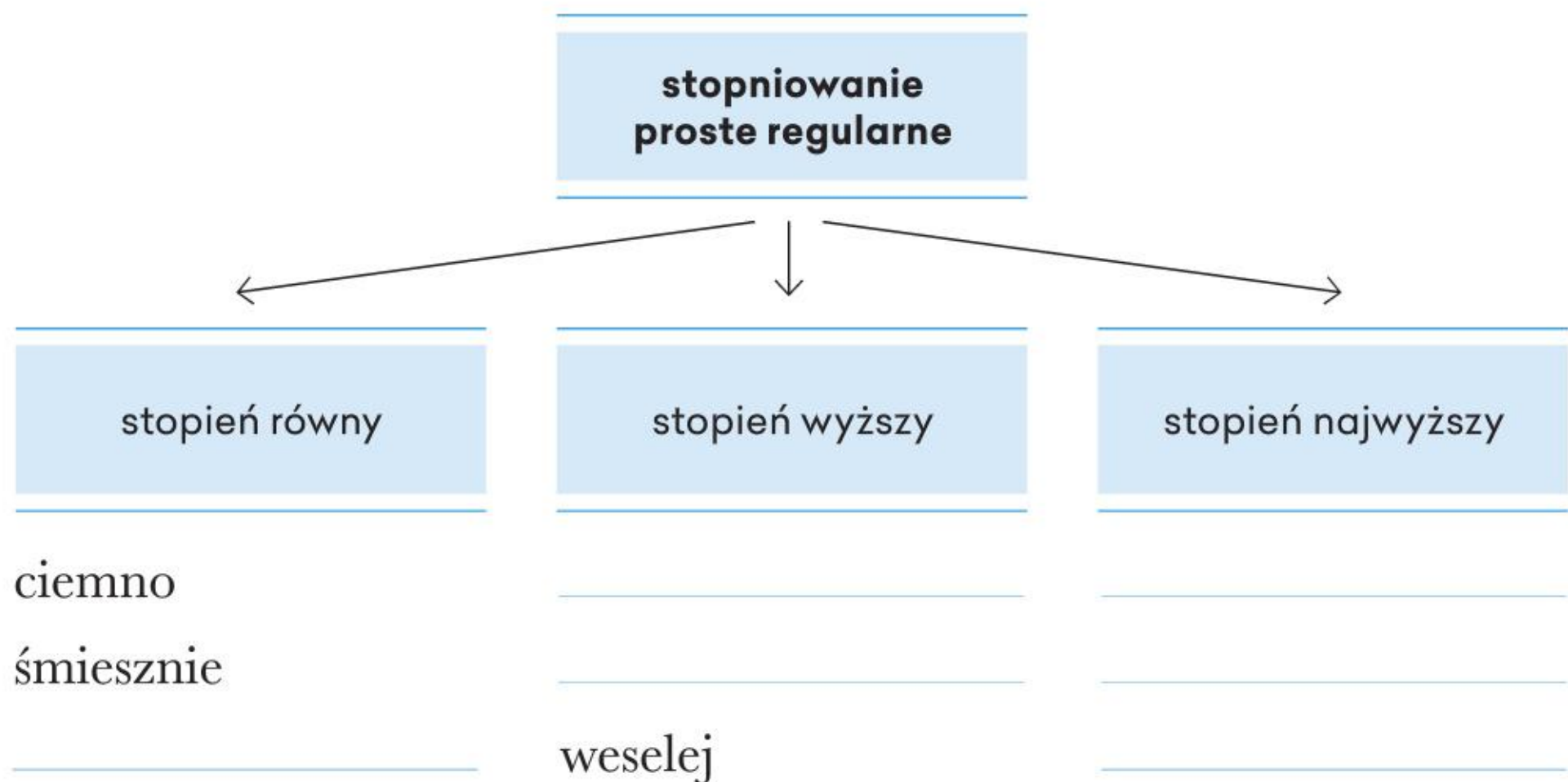
W pokoju jest ciemno, musi być _____.

- 2 Rozwiąż logogryf, wpisz przysłówki we wskazanych stopniach. Odczytaj hasło końcowe.

- 1 Ładnie w st. wyższym.
- 2 Gorąco w st. najwyższym.
- 3 Barwnie w st. najwyższym.
- 4 Grubo w st. wyższym.
- 5 Czysto w st. wyższym.
- 6 Źle w st. wyższym.

3 Wpisz w puste miejsca brakujące przysłówki.

- 4 Odczytaj przysłówki i napisz je poniżej. Podkreśl przysłówki odprzymiotnikowe – tylko je można stopniować.

szykbo	treaz	jżu	askamitnie
zinmo	woczraj	zraaz	szeorko
dugoł	snajo	zareem	guchło

- 5 Podkreśl przysłówki w poniższym tekście i wypisz je wraz z określającymi wyrazami. Wykonaj stopniowanie wypisanych przysłówków i określ jego rodzaj.

Było już po drugiej, kiedy Ludka, stojąc przy oknie zamyślona o tym, jak strasznie wygląda świat w tym śnieżnym całunie, usłyszała ruch przy łóżku i obróciwszy się żywo, ujrzała Małgosię klęczącą z ukrytą twarzą przy fotelu matki. Straszna trwoga przeniknęła ją zimnym dreszczem, gdy pomyślała:

– Eliza umarła, a Małgosia boi się mi powiedzieć.

Luisa May Alcott, *Małe kobiety*, przeł. Zofia Grabowska (fragment)

1.6 Liczebnik główny, porządkowy, ułamkowy, zbiorowy

- 1 Odczytaj daty z liczebnikami porządkowymi.

7 XI 2019 r. / 07.11.2019 r.

21 III 2019 r. / 21.03.2019 r.

siódmy (dzień) **listopada**
dwa tysiące dziewiętnastego roku
nie: siódmy listopad dwutysięcznego
dziewiętnastego

dwudziesty pierwszy (dzień) **marca**
dwa tysiące dziewiętnastego roku
nie: dwudziesty pierwszy marzec
dwutysięcznego dziewiętnastego

- 2 Napisz podane daty słownie.

12.07.2016 r. – _____

8 II 2017 r. – _____

24 XII 2018 r. – _____

- 3 Połącz linią liczebnik z pytaniem, na które odpowiada.

sto

trzech

ośmioro

dwunasty

jedenaste

dwadzieścia

pół

dziewiąty

pięćset

dwusetny

ile?, ilu?

który?, która?

- 4 Określ słownie liczbę poniższych produktów spożywczych.

Uzupełnij tabelę właściwymi liczebnikami.

Liczebnik główny	Liczebnik zbiorowy	Liczebnik porządkowy
dwa		
	pięcioro	
		dziesiąty
osiem		
	dwadzieścioro dwoje	
		sto dwudziesta trzecia
tysiąc dziewięć		
	dwa tysiące dziewiętnaścioro	

Połącz liniami liczebniki z właściwymi rzeczownikami.

siedmioro	sześć	siódmy
dwunasta	pół	czterech

wozów
dnia

zawodnik
wspaniałych

godzina
kociąt

A poniżej wpisz swoje przykłady liczebników.

ZAPAMIĘTAJ!

PÓŁTORA

LITRA, TYGODNIA, MIESIĄCA

PÓŁTOREJ

GODZINY, BUŁKI, MINUTY

7 Wpisz brakujące formy liczebników i rzeczowników.

M. (kto?, co?) pięć dziewczyn, pięciu _____

D. (kogo?, czego?) pięciu _____, _____ chłopców

C. (komu?, czemu?) _____, pięciu _____

B. (kogo?, co?) pięć dziewczyn, _____ chłopców

N. (z kim?, z czym?) pięcioma _____, pięcioma _____

Ms. (o kim?, o czym?) _____ dziewczynach, _____ chłopcach

8 Utwórz i napisz podane liczebniki wraz z rzeczownikami w poprawnych formach.

a) (dwóch, kolega) _____ bawiło się na placu.

b) (cztery, zawodnik) _____
startowało w biegu przełajowym.

c) Uratowano (siedem, pies) _____.

d) Masz tylko (półtora, dzień) _____ na naukę.

e) (dziesięć, pączek) _____ leżało na stole.

f) Po powrocie z wypasu brakowało (pięcioro, jagnię) _____.

9 Zapisz podane liczby słownie i nazwij rodzaj tych liczebników.

0,5 _____

$\frac{1}{2}$ _____

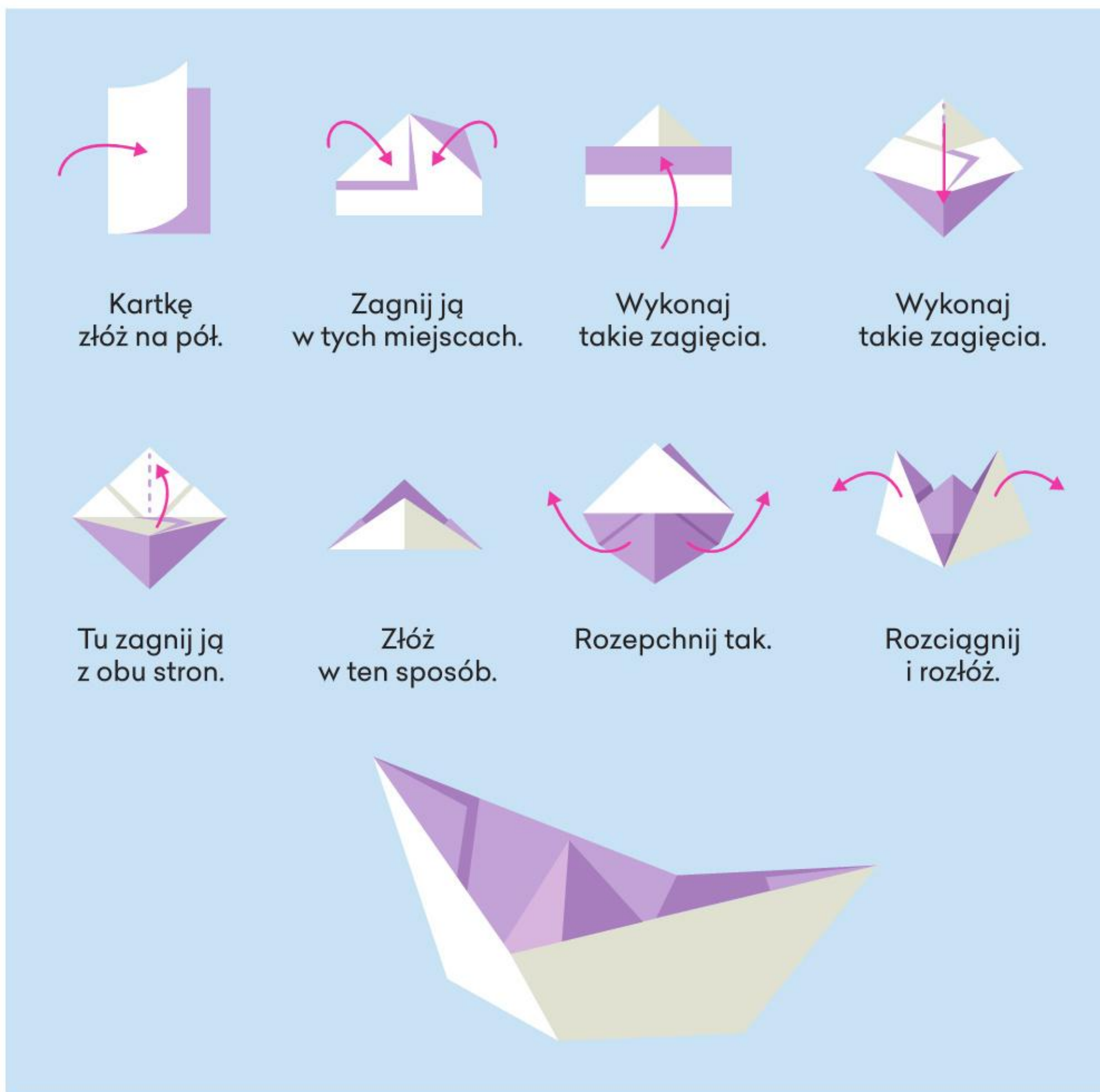
10,5 _____

$\frac{3}{5}$ _____

0,03 _____

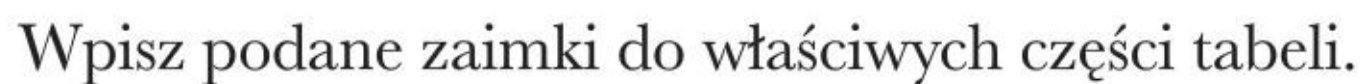
1.7 Zaimek rzeczowny, przymiotny, liczebnny, przysłowny

- 1 Oto prosta składanka **origami**¹. Zapoznaj się ze wskazówkami dla początkujących mistrzów tej sztuki. Podkreśl w tekście zaimki.

Zastąp zaimki takimi wyrazami, aby można było sprawnie złożyć origami. Używaj, podobnie jak na rysunkowej instrukcji, czasowników w trybie rozkazującym.

¹ Origami – japońska sztuka składania papieru.

Zaimki rzeczowe	Zaimki przymiotne	Zaimki liczebne	Zaimki przysłowne

mnie	niej	ich	mojego
was	nimi	ciebie	mojemu
tobą	jej	nich	jemu
wami	cię	nas	nami

4 Uzupełnij brakujące formy odmiany zaimków.

M. (kto?, co?)

on

oni

ty

wy

D. (kogo?, czego?)

_____/go

nich/_____

_____/cię

C. (komu?, czemu?)

_____/mu

_____/im

_____/ci

B. (kogo?, co?)

jego/_____

_____/_____

_____/_____

N. (z kim?, z czym?)

Ms. (o kim?, o czym?)

W. (hej!)

5 Napisz po jednym zdaniu z podanymi zaimkami. Pamiętaj o właściwym użyciu ich dłuższych i krótszych form.

a) mnie – mi

b) tobie – ci

c) jego – go

6 Zastąp wyróżnione wyrazy zaimkami, aby w kolejnych zdaniach uniknąć powtórzeń.

Przygotuj niebieską **kartkę**. Złóż _____ na pół. Wyjmij **klej** wodoodporny. Posmaruj _____ kartkę. Weź długą **linijkę**. Zmierz _____ **sznurek**. Przyklej _____ do kartki.

7 Z podanego tekstu wypisz zaimki. Określ ich typ.

Czar Kajtusia nie wywołał jeszcze takiego zamieszania w całej Warszawie. Co kto spojrział na zegar, oczom swoim nie wierzy. Każdy naprzód robi w domu awanturę, że ktoś przesunął wskazówki zegara, potem biegnie do sąsiada, żeby sprawdzić. Telefonują na prawo i na lewo, bo chcą wiedzieć, co się stało, która naprawdę godzina.

Urzednicy bez sniadania biegną do biur, a kupcy do sklepów.

W tramwaju tłok. Konduktorzy rady dać nie mogą. Kto się nie docisnął, biorą wspólnie taksówki. Wszyscy spóźnieni: myśleli że wcześnie, a tu już południe.

Wysypali się ze szkół uczniowie.

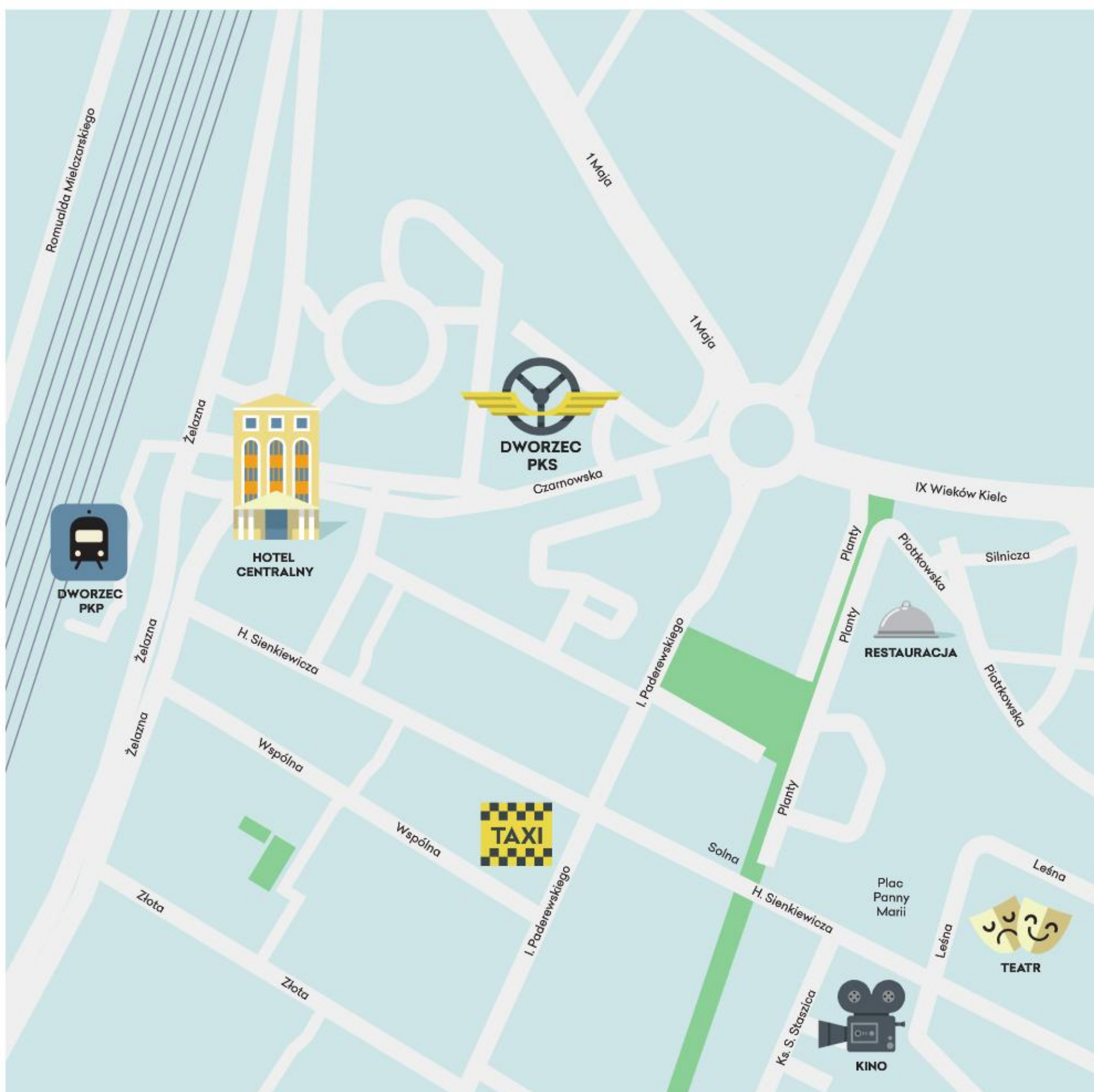
Skaranie boskie z tymi dziećmi, płaczą się, jak człowiek się śpieszy.

– A to niespodzianka – cieszą się młodzi. – Kto tak dobrze wymyślił?

Janusz Korczak, *Kajtuś czarodziej* (fragment)

1.8 Przyimek, wyrażenie przyimkowe

- 1 Popatrz na plan miasta i napisz, gdzie się znajdują wskazane obiekty.
Wzór: a) *dworzec PKS – przy ulicy Czarnowskiej.*

- b) hotel Centralny – przy ulicy _____
- c) dworzec PKP – obok ulicy _____
- d) teatr – między ulicami _____
- e) kino – przy _____
- f) restauracja – na _____
- g) postój TAXI – za _____

- 2** Z podanych rzeczowników i przyimków utwórz wyrażenia przyimkowe. Możesz zmienić liczbę i przypadek rzeczowników. Ułóż z wybranymi wyrażeniami trzy zdania.

za	na	obok	przed
przy	między	zza	w

róg	most	kino	dom
drzewo	góry	chmura	park

Wyrażenia przyimkowe: _____

Zdania: _____

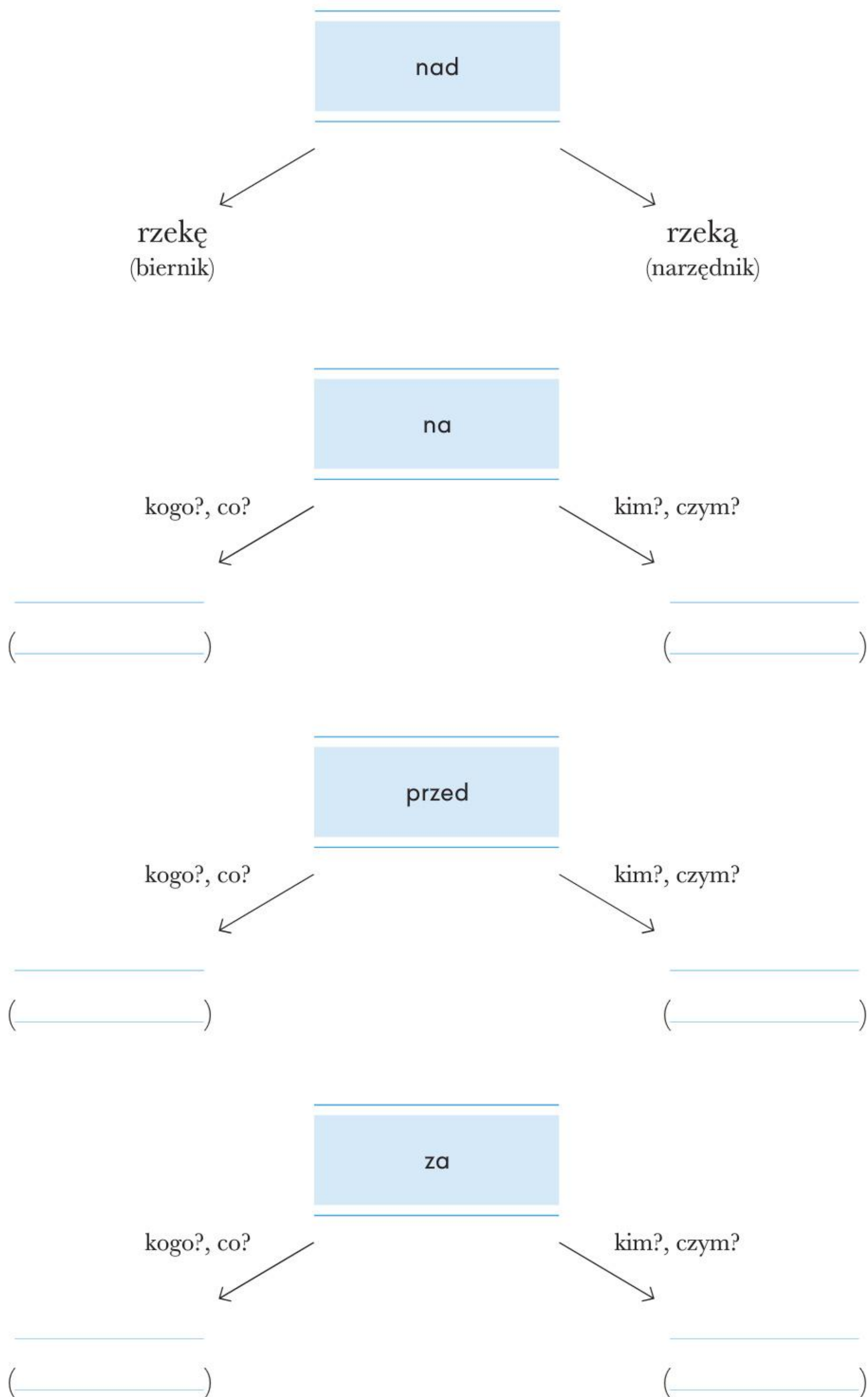
- 3** Utwórz poprawne związki wyrazowe – napisz w odpowiedniej formie wyrazy podane w nawiasach.

hotel	z	(czekolada) _____
figurki	ze	(szkło) _____
zajaczek	nad	(jezioro) _____
dom	pod	(las) _____

Utwórz i zapisz w zeszycie wyrażenia przyimkowe, w skład których wchodzi podane przyimki. Określ przypadki rzeczowników.

Wzór:

5 Ułóż zdania z podanymi przyimkami.

nad

nade

z

ze

6 Wpisz przyimki do właściwej części tabeli.

zza	nad	o	znad	poprzez	przy
	ponad	od	pomiędzy	ku	

Przymyki proste	Przymyki złożone

Sprawdź się!

Przeczytaj tekst, a następnie wykonaj polecenia.

Pan dyktuje zadanie, może nawet łatwe, ale Kajtuś nie chce.

– Powtórz.

Powtarza źle. Na złość.

– Źle. Podróżować umiesz, a głupiego zadania powtórzyć nie potrafisz?

No właśnie. Dlatego, że głupie i wcale go nie obchodzi.

Kajtuś jest czarodziejem i męczyć się nie pozwoli. Nie będzie siedział w szkole.

Położył kredę, polizał palce, spojrzał drwiąco na tablicę; pomyślał swym tajnym sposobem:

„Mocą swoją i wolą, i rozkazem żądam, żeby była już godzina dwunasta”. A było dopiero piętnaście po ósmej.

Żaden czar Kajtusia nie wywołał jeszcze takiego zamieszania w całej Warszawie.

Co kto spojrzał na zegar, oczom swoim nie wierzy. Każdy naprzód robi w domu awanturę, że ktoś przesunął wskazówki zegara, potem biegnie do sąsiada, żeby sprawdzić. Telefonują na prawo i na lewo, bo chcą wiedzieć, co się stało, która naprawdę godzina.

Janusz Korczak, *Kajtuś czarodziej* (fragment)

1 Z podanego tekstu wypisz wskazane części mowy:

- a) rzeczownik w przypadku innym niż mianownik – _____;
- b) czasownik w bezokoliczniku – _____;
- c) czasownik w czasie przeszłym – _____;
- d) przymiotnik w stopniu równym – _____;
- e) przysłówki odprzymiotnikowy – _____;
- f) liczebnik porządkowy – _____;
- g) przyimek – _____;
- h) zaimek rzeczowny – _____.

2 Napisz zdanie z dwoma wyrazami wypisanymi z tekstu w poprzednim ćwiczeniu.

- 3 Utwórz i napisz:
- a) rzeczownik w rodzaju męskim – _____;
 - b) rzeczownik w rodzaju żeńskim – _____;
 - c) rzeczownik w rodzaju nijakim – _____;
 - d) przymiotnik *bliski* w stopniu wyższym – _____;
 - e) przymiotnik *gotowy* w stopniu najwyższym – _____;
 - f) przysłówek pochodzący od przymiotnika *ciepły* – _____;
 - g) przysłówek *zdrowo* w stopniu najwyższym
z przeczeniem *nie* – _____.

- 4 Odmień przez przypadki rzeczownik *róża* w lp. i lm. Oddziel w każdej formie temat od końcówki.

	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M. (kto?, co?)	_____	_____
D. (kogo?, czego?)	_____	_____
C. (komu?, czemu?)	_____	_____
B. (kogo?, co?)	_____	_____
N. (z kim?, z czym?)	_____	_____
Ms. (o kim?, o czym?)	_____	_____
W. (hej!)	_____	_____

- 5 Utwórz formy 1. os. rodzaju żeńskiego, trybu przypuszczającego podanych czasowników.

poznać	uczyć
_____	_____
_____	_____
_____	_____

- 6 Napisz podane czasowniki we wskazanych formach.
- a) tryb oznajmujący, 2. os., lm., czas teraźniejszy, rodzaj niemęskoosobowy
korzystać, dmuchać: _____
- b) tryb oznajmujący, 3. os., lm., czas przyszły, rodzaj męskoosobowy
próbować, zahaczyć: _____
- c) tryb rozkazujący, 3. os., lp.
próbować, zahaczyć: _____
- d) tryb przypuszczający, 1. os., lm., rodzaj żeński
zapiąć, zdjąć: _____

- 7 Od podanych przymiotników utwórz przysłówki.

średni	różny	śmiały

- 8 Wpisz do tabeli brakujące formy stopni przymiotników i przysłówków.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
	zdrowiej	
		najniżej
	łżejszy	
niespokojny		
	gorzej	
		nie najlepszy

- 9 Wybierz z ramki wyrazy i uzupełnij nimi poniższe zdania.

daleko najwięcej	najlepiej najdalej	lepiej najgłośniej	dalej głośniej
---------------------	-----------------------	-----------------------	-------------------

- a) Śpiewam _____ z całej klasy.
b) Skoczyłem _____ nie tylko od ciebie.
c) Wiem to _____ niż ty.
d) Kasia pracuje z nas _____.

- 10 Uzupełnij zdania poprawnymi formami liczebników i rzeczowników podanych w nawiasach. Liczebniki zapisuj słownie.

Na lekcji nie było dzisiaj (25, uczennica) _____.
Przygotuj (1,5, szklanka) _____ mąki.
Liczymy na (15, zawodnik) _____ z naszej klasy.
Kup na kolację dla całej rodziny (1/2) _____ bochenka chleba.

- 11 Uzupełnij zdania. Wyróżniony wyraz zastąp w drugim zdaniu zaimkiem.

- a) To nasz nowy **telewizor**. Kupiliśmy _____ wczoraj.
b) Na przystanku stoi **autobus**. Muszę się pośpieszyć, żeby zdążyć do _____ wsiąść.
c) Nie odłamuj suchej **lodygi** rękami. Obetnij _____ nożyczkami.

- 12 W puste miejsca wpisz odpowiednie przyimki.

mieć kogoś _____ oku
liczyć _____ czyjaś pomoc
mówić _____ kogoś
zadbać _____ siebie
dyskutować _____ czymś
kłócić się _____ coś

13 Wstaw w puste miejsca odpowiednie zaimki.

mi	mnie	jego	go	jemu	mu
----	------	------	----	------	----

- a) _____ to jest obojętne.
- b) Ten strzał _____ nie wyszedł.
- c) _____ dziś nie było w szkole.
- d) Mam _____ obudzić o siódmej.
- e) _____ się nie podobał ten film.
- f) Ten film podobał się tylko _____.

14 Napisz zdania z podanymi przyimkami.

spoza	spomiędzy	sprzed
-------	-----------	--------

15 Wpisz podane zaimki we właściwe miejsca tabeli.

ja	mój	tam	ile	one	taki	kiedy	tyle
----	-----	-----	-----	-----	------	-------	------

Zaimki rzeczowne	Zaimki przymiotne	Zaimki przysłowne	Zaimki liczebne

2.1 Rodzaje i funkcje zdań, zdanie pojedyncze, zdanie złożone

- 1 Nazwij podane zdania znanymi określeniami: pytające, oznajmujące, rozkazujące.

Will, zbierz
ludzi.

Dziś odbędzie
się sąd w tej wsi.

Co tam się
dzieje?

zdanie _____ zdanie _____ zdanie _____

- 2 Napisz, jaka jest podstawowa funkcja każdego rodzaju zdań.

Funkcja zdania:

a) pytającego

b) oznajmującego

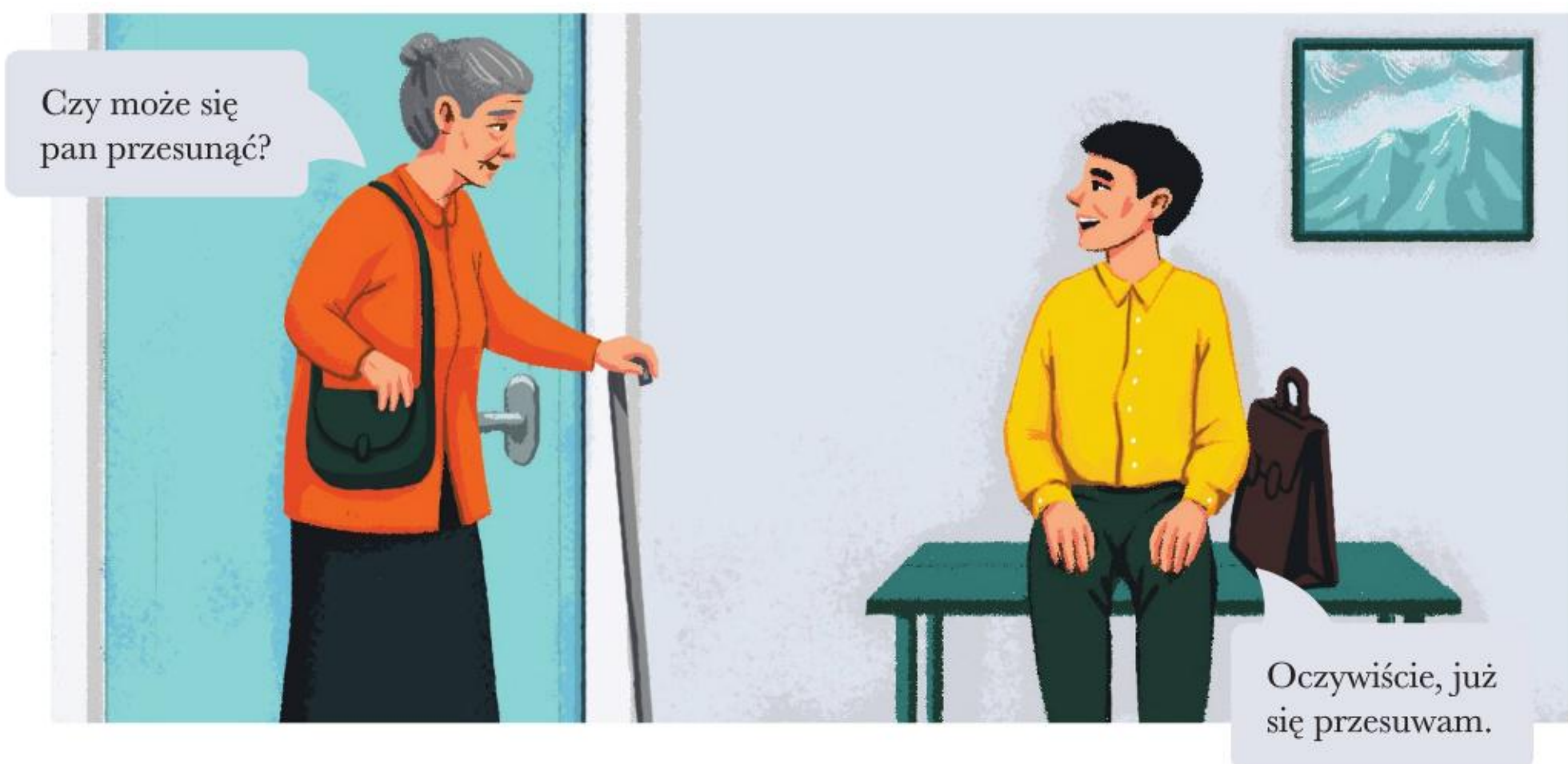
c) rozkazującego

- 3 Napisz przykład zdania każdego z wyżej wymienionych rodzajów.

- 4 Powiedz, w której sytuacji poniższe zdanie pytające można uznać za pytanie, a w której – za polecenie lub prośbę. Połącz linią odpowiedzi z rysunkami.

PYTANIE

POLECENIE lub PROŚBA

- 5** Napisz przytoczone wyżej zdanie w zmienionej formie, aby było:
- a) poleceniem – _____
 - b) prośbą – _____
- 6** Podkreśl orzeczenia i wskaż, które zdania są pojedyncze, a które – złożone.
- O co chodzi, mamo? (zdanie _____)
 - Pomóżcie mi i posprzątajcie pokój. (zdanie _____)
 - Teraz odrabiamy lekcje, więc nie możemy! (zdanie _____)
 - Kiedy skończycie, zaczniemy porządki. (zdanie _____)
- 7** Dokończ poniższe zdania w taki sposób, aby można je było uznać za złożone.
- Zjedz obiad i _____.
- Kiedy _____, zaczął padać deszcz.
- Nie było na to czasu, więc _____.
- Ponieważ autobus przyjechał dziesięć minut po czasie, _____.
- _____.
- 8** Napisz zdania:
- a) pojedyncze rozkazujące – _____
 - _____
 - b) złożone rozkazujące – _____
 - _____
 - c) pojedyncze pytające – _____
 - _____
 - d) złożone pytające – _____
 - _____
 - e) pojedyncze oznajmujące – _____
 - _____
 - f) złożone oznajmujące – _____
 - _____

2.2 Intencje wypowiedzi

- 1 Popatrz na rysunki i wskaż za pomocą linii, w jakiej intencji postaci wypowiadają zdania umieszczone w dymkach.

groźba

wyrażenie
zniecierpliwienia

pytanie

oznajmienie

Ile tam jeszcze
będziesz siedział?

Zaraz przyjadę
do ciebie.

- 2 Nazwij podane zdania znanymi określeniami: pytające, oznajmujące, rozkazujące. Następnie określ prawdopodobne intencje nadawców.

a) O której otwierają sklep? (zdanie _____)

b) Idziemy za wolno! (zdanie _____)

c) Może podasz mi rękę? (zdanie _____)

3 Wskaż sytuacje, w których wybrane zdania z poprzedniego ćwiczenia będą:

a) oznaką zniecierpliwienia – _____

b) oznaką złości – _____

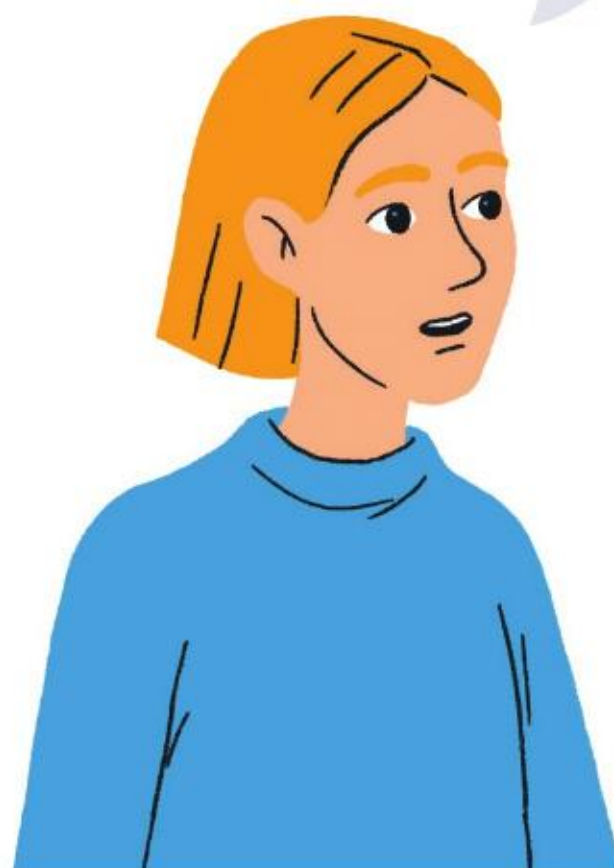
c) poleceniem – _____

4 Opisz podstawowe funkcje i ukryte intencje podanych zdań (np. oznajmienie – groźba).

Porozmawiamy,
jak wrócą rodzice.

Jak duszno w tym
pokoju!

Funkcja podstawowa: _____

Intencja ukryta: _____

Funkcja podstawowa: _____

Intencja ukryta: _____

5 Zapisz inny przykład zdania, którego podstawową funkcją jest pytanie, ale intencją ukrytą – groźba.

2.3 Podmiot, orzeczenie

- 1 Uzupełnij poniższy tekst podanymi wyrazami. W nawiasach pod liniami napisz, jakie to części zdania.

Robin Hood

szeryf

siedział

błyszcząły

_____ przybył do wioski po daninę.

(_____)

_____ przestraszył szeryfa.

(_____)

Szeryf _____ na ganku.

(_____)

Na jego palcach _____ pierścienie.

(_____)

- 2 Z podanych wyrazów ułóż zdania nierozwinięte.

dzieci

bawić się

podmiot

orzeczenie

liście

usychać

podmiot

orzeczenie

- 3 W poniższych zdaniach podkreśl podmiot (jedną kreską) i orzeczenie (dwie kreskami).

Pisarz wywoływał kolejno wieśniaków. Wywołany podchodził bliżej, przed samo oblicze szeryfa. Pisarz wyliczał jego długi, winy i przestępstwa. Wino-
wajca słuchał z opuszczoną w beznadziei głową, czasem próbował bronić się lub błagać o litość. Ale szeryf przerywał przeważnie i wydawał bezlitosny wyrok.

Józef Tadeusz Kraszewski, *Robin Hood* (fragment)

- 4 W zdaniu zapisanym w dymku na poniższym rysunku podkreśl podmiot szeregowy.

5 Uzupełnij puste miejsca w zdaniach:

a) czasownikami (podanymi w nawiasach) w czasie przeszłym

Komputer i telewizor (stać) _____ na szafce.

Adam i Basia (odrabiać) _____ lekcje.

b) podmiotami szeregowymi

_____ nigdy się nie kłócili.

_____ to ulubione sporty Marcina.

6 Każdą z dwóch sytuacji przedstawionych na rysunku opisz jednym zdaniem z podmiotem szeregowym.

2.4 Grupa podmiotu, grupa orzeczenia

- 1 Uzupełnij zdania. Podkreśl w nich podmiot (jedną linią) i orzeczenie (dwoma liniami).

_____ pani podziękowała _____.
(jaka?) (komu?)
_____.
(za co?)

Rodzice wyrazili _____ podziękowanie
(jaki?)
_____.
(za co?)

_____ panowie _____ dziękują
(jacy?) (jak?)
_____.
(komu?)

- 2 Postaw pytania między wyrazami według wzoru. Wskaż wyraz lub wyrażenie przyimkowe nadrzędne (N) i podrzędne (P) w związkach wyrazowych.

Wzór: życzenia (jaki?) gorące.
(N) (P)

spodnie (_____) brata
(N) (P)

ciepłe (_____) czapki

idą (_____) do kina
(N) (P)

chodzę (_____) szybko

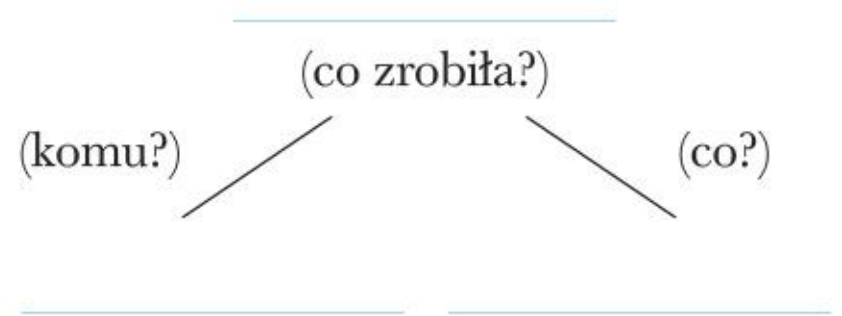
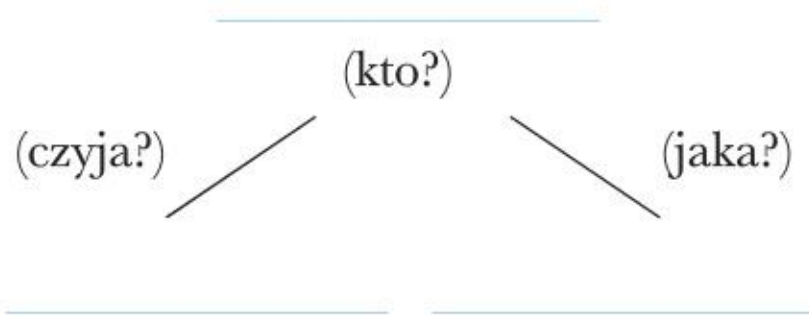
jeździmy (_____) ulicą

użyłam (_____) tabletu

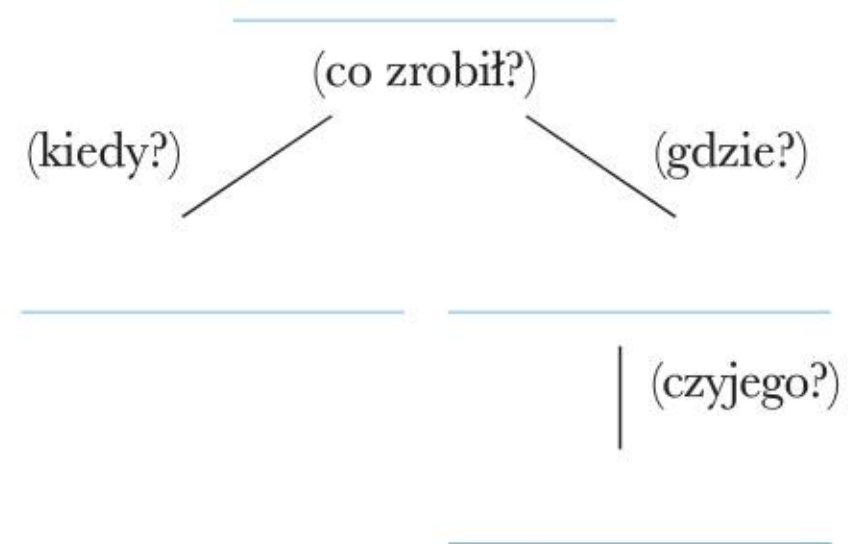
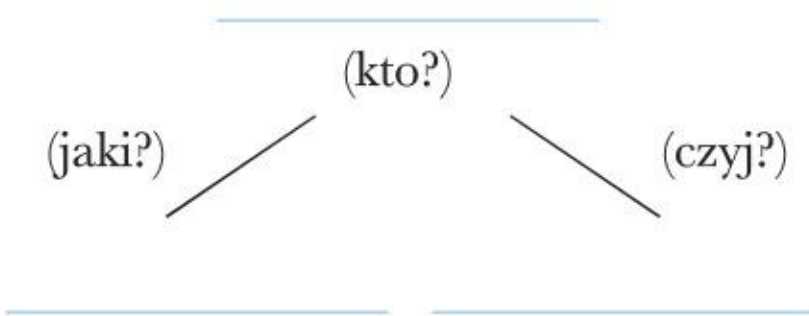

Wpisz na wykresach wyrazy z podanych zdań. Wskaż grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

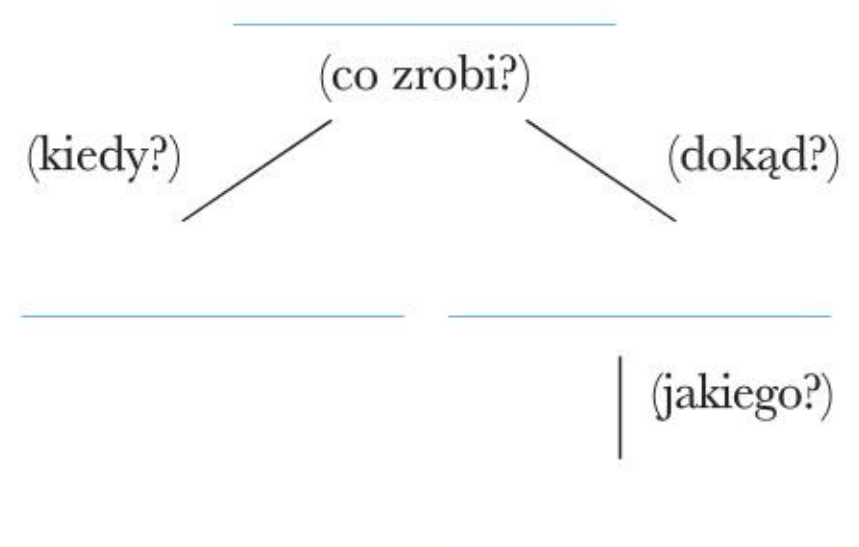
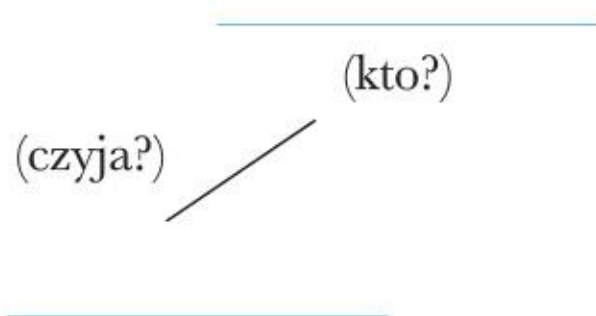
a) Nasza nowa sąsiadka podarowała dzieciom piłkę.

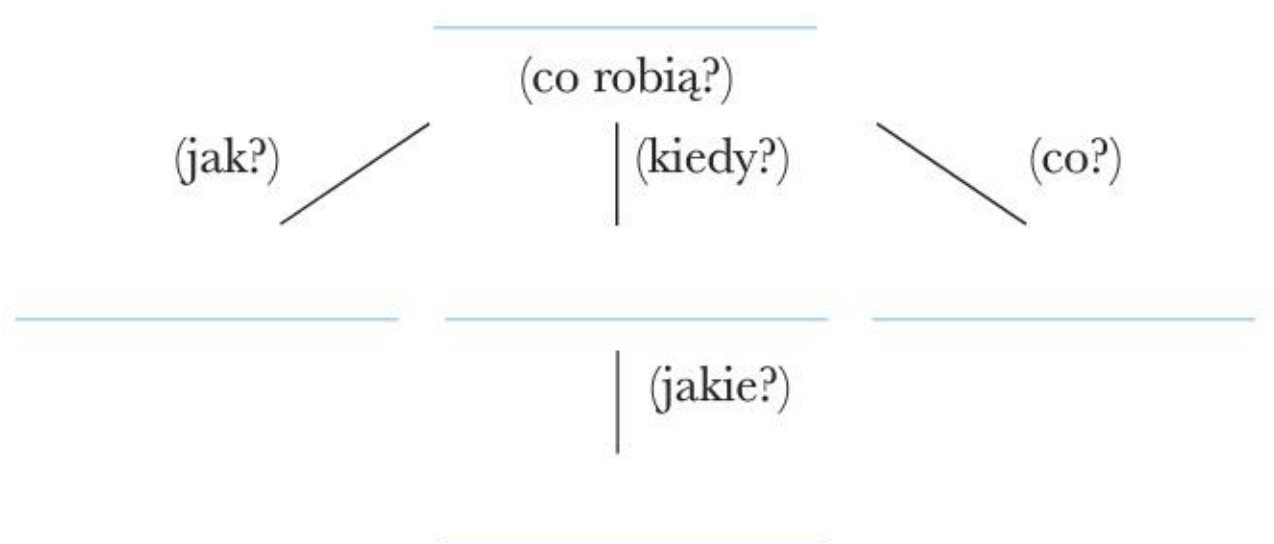
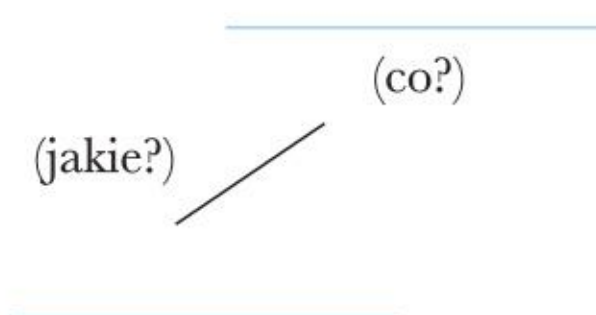
b) Starszy brat mamy przyjechał wczoraj do naszego domu.

c) Za miesiąc nasza klasa pojedzie do zabytkowego miasta.

d) W ciepłe zimy dzikie zwierzęta łatwo zdobywają pożywienie.

4 Narysuj wykresy podanych zdań.

a) Mały pies czekał na ludzi.

b) Basia i Janek wracają dziś późno ze szkoły.

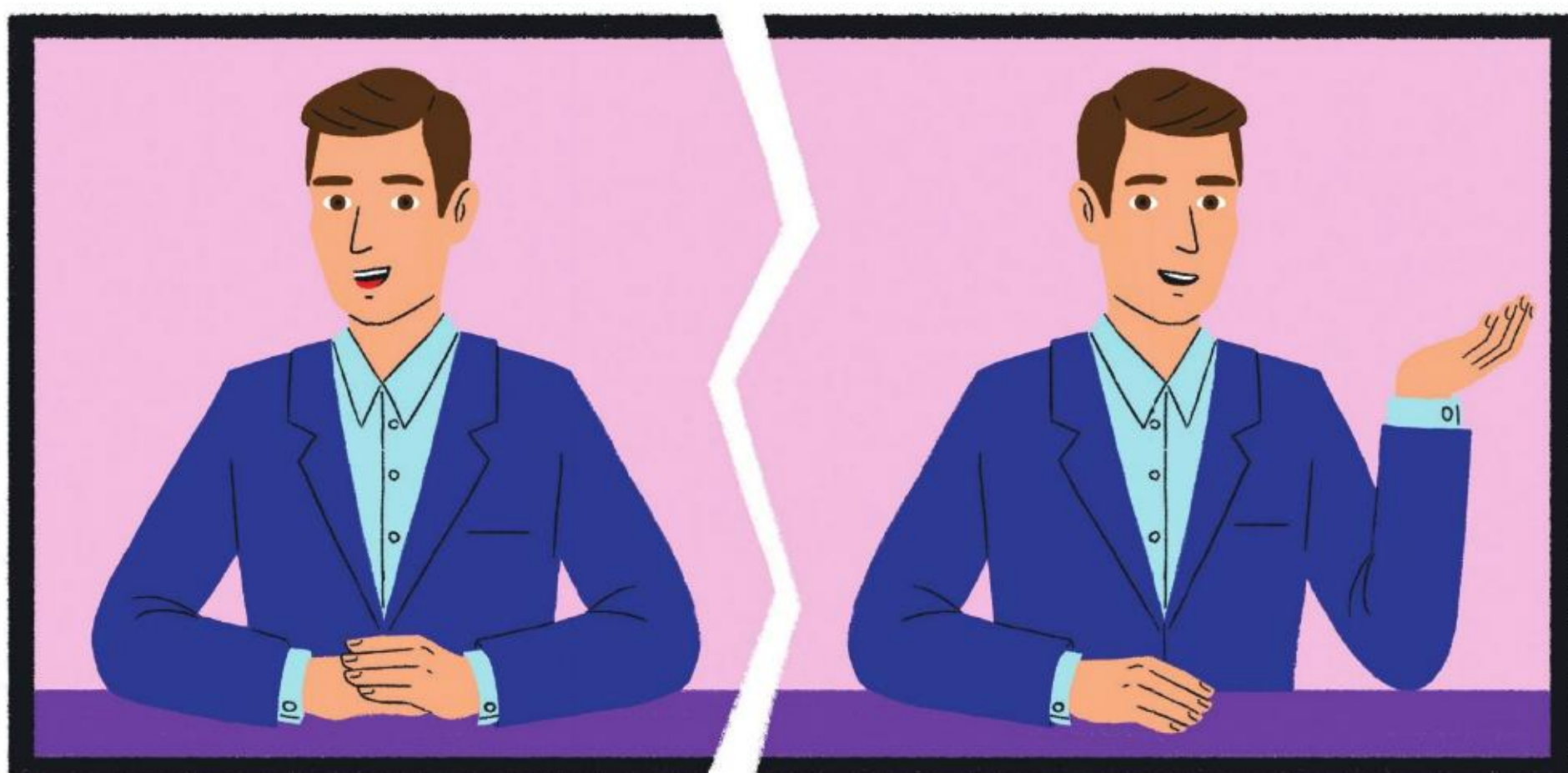
c) Przed chwilą wylądował na lotnisku mały samolot.

2.5 Zdanie złożone współrzędnie

- 1 Wpisz w dymki brakujące spójniki.

Za chwilę zaczynamy film, _____
zapraszamy wszystkich przed telewizory.

Mogą państwo obejrzeć film _____
przełączyć na kanał z transmisją meczu.

- 2 Podkreśl orzeczenia i zakreśl w zdaniach złożonych współrzędnie zdania składowe.

- Film trwa dwie godziny i nawet nie będzie przerw na reklamy.
- Przygotuj dwie pizze, a ja skoczę po napoje.
- Czekają nas niezła zabawa, więc już się cieszę.
- Biegałam na nartach, ale nie jestem zmęczona.
- Latem pojadę nad morze albo polecę do Rzymu.

- Dokończ zdania tak, aby powstały zdania złożone współrzędnie.

Nie mam czasu na film, ale _____.
Zaczyna się robić późno, więc _____.
_____ lub odrobię lekcje.
_____ i zdobyli medal.

- Podkreśl spójniki, które łączą zdania współrzędne.

i oraz lub albo więc dlatego a ale lecz

- Podkreśl w tekście zdania złożone współrzędnie.

Budowę labiryntu prowadził Ateńczyk Dedal [...], a był on mistrzem we wszystkich sztukach. Miasta zamawiały u niego posągi bogów i bohaterów, i ludzie zjeżdżali się z daleka na uroczyste święta. Podziwiali kunszt tego artysty. Jego rzeźby niemal ruszały się, chodziły i patrzyły.

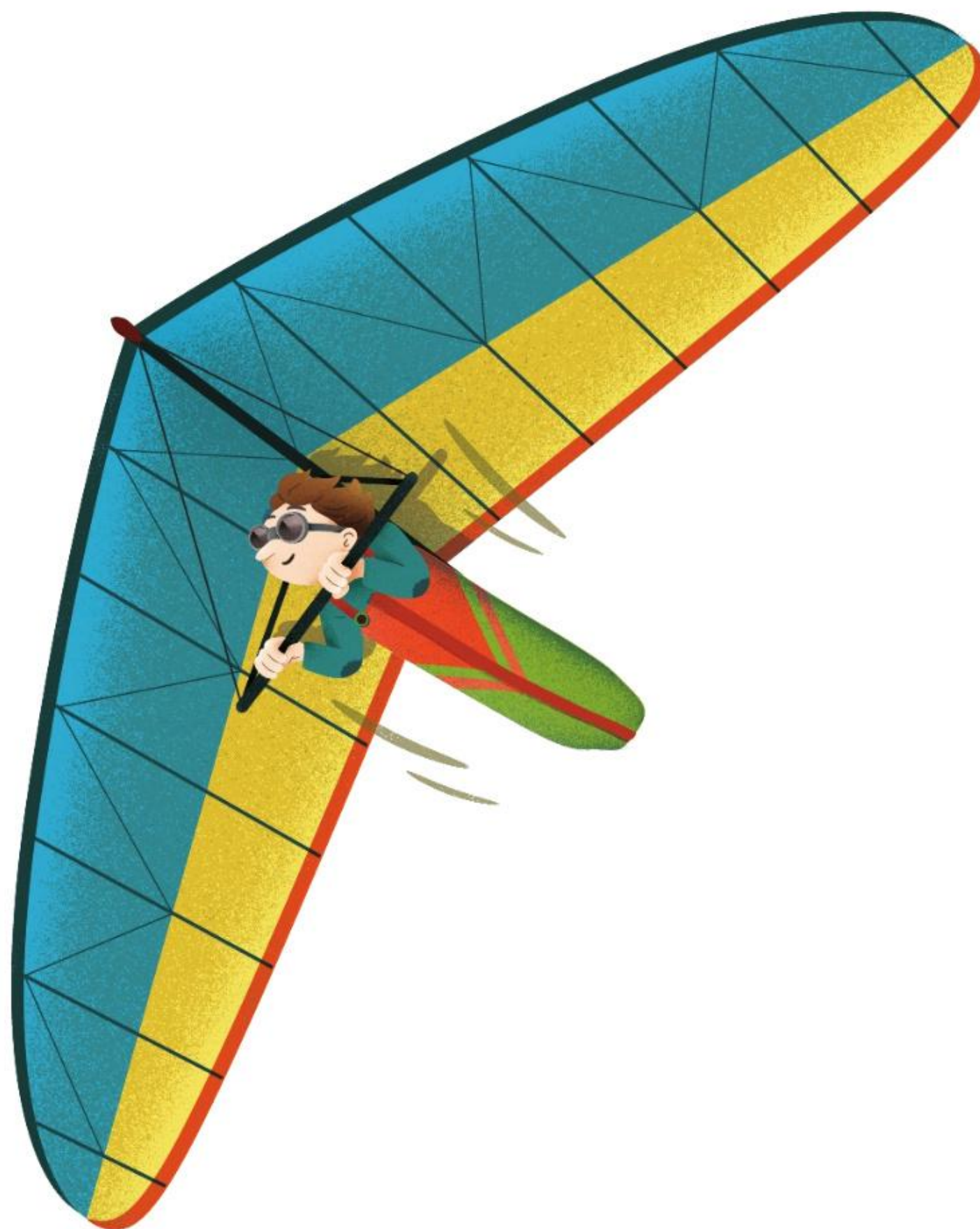
zob. Jan Parandowski, *Mitologia*

- ★ Ułóż i zapisz zdania złożone współrzędnie połączone podanymi spójnikami.

- a) _____ i _____.
- b) _____ lub _____.
- c) _____, więc _____.
- d) _____, dlatego _____.
- e) _____, a _____.
- f) _____, ale _____.
- g) _____, lecz _____.
- h) _____, zaś _____.
- i) _____, tylko że _____.
- j) _____, jednak _____.
- k) _____, natomiast _____.
- l) _____, czyli _____.

2.6 Zdanie złożone podrzędnie

- 1 W opisie pod ilustracją podkreśl linią prostą zdania złożone podrzędnie, a linią falistą – zdania złożone współrzędnie.

Materiał, z którego wykonany jest szkielet lotni, to lekki stop aluminium. Skrzydło z żebrami rozmieszczonymi wzdłuż tylnej krawędzi pokrywa odporny na rozdarcia nylon. Taka konstrukcja sprawia, że płat nośny jest bardzo wytrzymały. Zazwyczaj lot rozpoczyna się na krawędzi wysokiego urwiska lub zbocza górskiego, ponieważ tam wieją silne wiatry. Przypięty uprzężą pilot biegnie pod wiatr do chwili, aż zostanie uniesiony przez skrzydło. Trzyma w rękach pręt sterujący i kieruje lotnią dzięki ruchom ciała.

- 2 Dokończ zdania tak, aby powstały zdania złożone podrzędnie. Wpisz w nawiasie pytanie o to, co w zdaniu nadrzędnym (N) określa zdanie podrzędne (P).

Kupiłem bilety (_____), aby _____.
(N) (P)

Samolot jeszcze nie wystartował (_____), ponieważ _____.
(N) (P)

Kiedy zapali się sygnalizacja pasa startowego, (_____) _____.
(P) (N)

- 3 Połącz zdania składowe i spójniki tak, aby powstały sensowne zdania złożone podrzędnie.

Ludzie zawsze marzyli o tym,	że	latanie stało się powszechne.
Jeden z mitów greckich opowiadał,	by	móc latać.
W XX wieku ludzie zdobyli przestworza,	ponieważ	Dedał jako pierwszy zrealizował to marzenie.

- 4 W podanych zdaniach wskaż zdanie nadrzędne i zdanie podrzędne. Napisz pytania do zdań podrzędnych.

Samolot wleciał w chmury, (_____) gdy zaczął się wznosić.
(_____) (_____)

Ponieważ padał silny deszcz (_____), na razie lot został wstrzymany.
(_____) (_____)

Napisz zdania według wskazówek.

a) (N)

kiedy

(P)

b) (N)

że

(P)

c) (N)

który

(P)

d) (N)

gdzie

(P)

e) (N)

gdyż

(P)

f) (N)

jeżeli

(P)

2.7 Przecinek w zdaniu złożonym

Przypomnij sobie podaną niżej zasadę.

W zdaniu złożonym przecinki stawiaj przed spójnikami:

- *więc, ale, dlatego, a, lecz;*
- *że, ponieważ, bo, gdy, aby, gdyż;*

oraz przed zaimkami:

- *który, która, jaki, jaka, gdzie, jak, kiedy.*

1 Postaw przecinki w odpowiednich miejscach. Rozpoznaj, czy zdanie jest złożone współrzędnie czy podrzędnie.

- Nie wiem kiedy wrócimy z wycieczki.

zdanie złożone _____

- Wyjechaliśmy z rana więc dotrzemy na miejsce już o północy.

zdanie złożone _____

- Aby zdążyć na pociąg musisz szybciej się pakować.

zdanie złożone _____

- Mamy bilet ale wciąż nie zarezerwowaliśmy pokoju.

zdanie złożone _____

- Jeśli nie będzie padać pójdziemy na wycieczkę.

zdanie złożone _____

2 Ułóż i napisz zdania złożone, wstaw przecinki we właściwe miejsca.

_____ ale _____ .

Ponieważ _____ .

_____ więc _____ .

_____ że _____ .

_____ który _____ .

3

Wstaw przecinki tam, gdzie powinny się znaleźć

- a) Nie byliśmy w wesołym miasteczku ani nawet na placu zabaw.
- b) Nie byliśmy ani w wesołym miasteczku ani w zoo.
- c) Odwiedziliśmy Kasię i Tomka.
- d) Odwiedziliśmy i Kasię i Tomka.
- e) Pojedziemy samochodem czy tramwajem?
- f) Zastanawiam się, który ze środków transportu jest lepszy – czy samochód czy tramwaj.

Na podstawie powyższych przykładów sformułuj zasadę interpunkcyjną.

Wpisz brakujące znaki interpunkcyjne.

Kiedy Momo spostrzegła że obaj mężczyźni są źli na siebie, nie wiedziała do którego z nich podejść najpierw. Nie chcąc zrobić żadnemu przykrości usiadła wreszcie w takiej samej odległości od każdego z nich na brzegu kamiennej sceny i spoglądała to na jednego to na drugiego. Po prostu czekała co będzie dalej. Pewne rzeczy wymagały czasu – a czas był jedynym jej bogactwem. Kiedy długo już tak siedzieli Nicola wstał nagle i powiedział:

– Idę. Okazałem dobrą wolę przychodząc tu w ogóle. Ale przecież widzisz Momo że on jest zawzięty. Po co miałbym dłużej czekać?

I rzeczywiście zwrócił się ku wyjściu.

Sprawdź się!

- 1 Równoważnik zdania: *Skrzydółka moczyć 30 do 40 minut.* przekształć w zdanie oznajmujące z czasownikiem w czasie teraźniejszym, w pierwszej osobie liczby mnogiej.

- 2 Kelner proponuje ci: „Proszę skosztować potrawki z kurczaka”. Napisz, co należy odpowiedzieć, aby grzecznie odmówić.

- 3 Narysuj wykres podanego zdania. Wskaż w nim grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

Znakomity kucharz przyrządził pyszną zupę.

- 4 Uzupełnij podane zdania spójnikami wybranymi z ramki.

gdy aby więc i a ale lecz ponieważ albo że czy

- Mam parasol, _____ nie boję się deszczu.
- _____ przyszedłeś wcześniej, możesz zająć najlepsze miejsce.
- Ja tu zostaję, _____ ty musisz wrócić do domu.

- 5 Spójniki z ramki zamieszczonej w ćwiczeniu 4 wpisz do właściwej rubryki.

Spójniki współrzędne	Spójniki podrzędne

- 6 Napisz zdania złożone z poniższymi spójnikami.

gdy	albo	a
-----	------	---

- 7 Napisz przykład zdania złożonego rozpoczynającego się od spójnika *ponieważ*.

3.1 Pisownia wyrazów z ż i rz

- 1 Utwórz wyrazy pokrewne.

Wzór: *garaż – co robić? – garażować, pejzaż – kto? – pejzażysta.*

sprzedaż – *kto?* – _____

bandaż – *co robić?* – _____

masaż – *kto?* – _____

młodzież – *jaki?* – _____

odzież – *jaki?* – _____

angaż – *co robić?* – _____

- 2 Wpisz brakujące litery, by powstały całe wyrazy z ż po spółgłoskach *l, ł, r, n*.

u _____ żyć

_____ żejszy

oska _____ zenie

rewa _____ ż

d _____ żeć

_____ żawka

ma _____ ża

sza _____ ża

zaara _____ żować

ora _____ żada

ma _____ ż

_____ żeć

- 3 Połącz liniami w pary wyrazy pochodzące z jednej rodziny. Uzupełnij luki literami, na które wymienia się ż.

poważny

niżej

wyżyna

drużynowy

potężny

pieniężny

każę

dru _____ na

wy _____ okie

powa _____ a

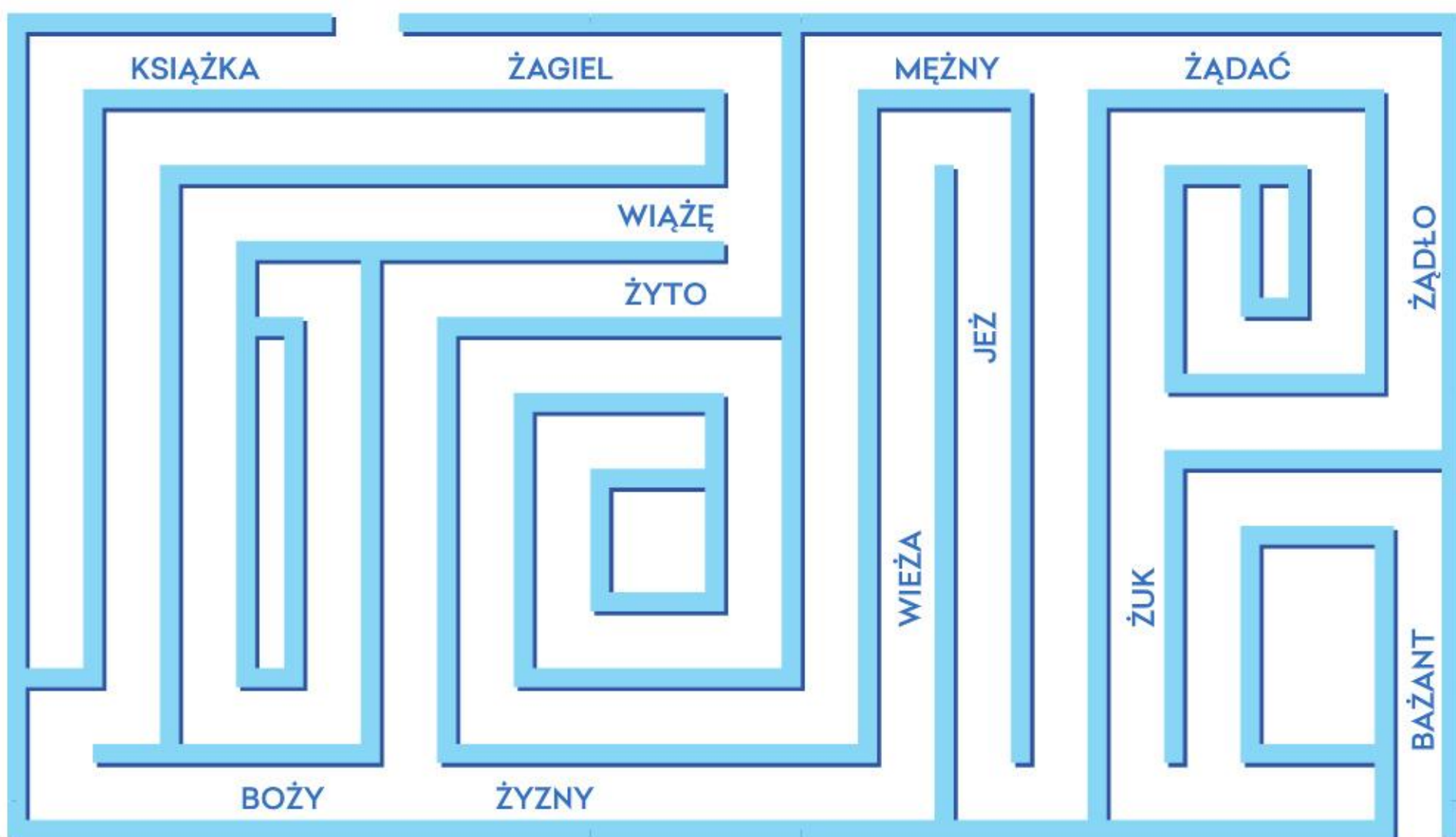
ni _____ ki

potę _____ a

pienią _____ e

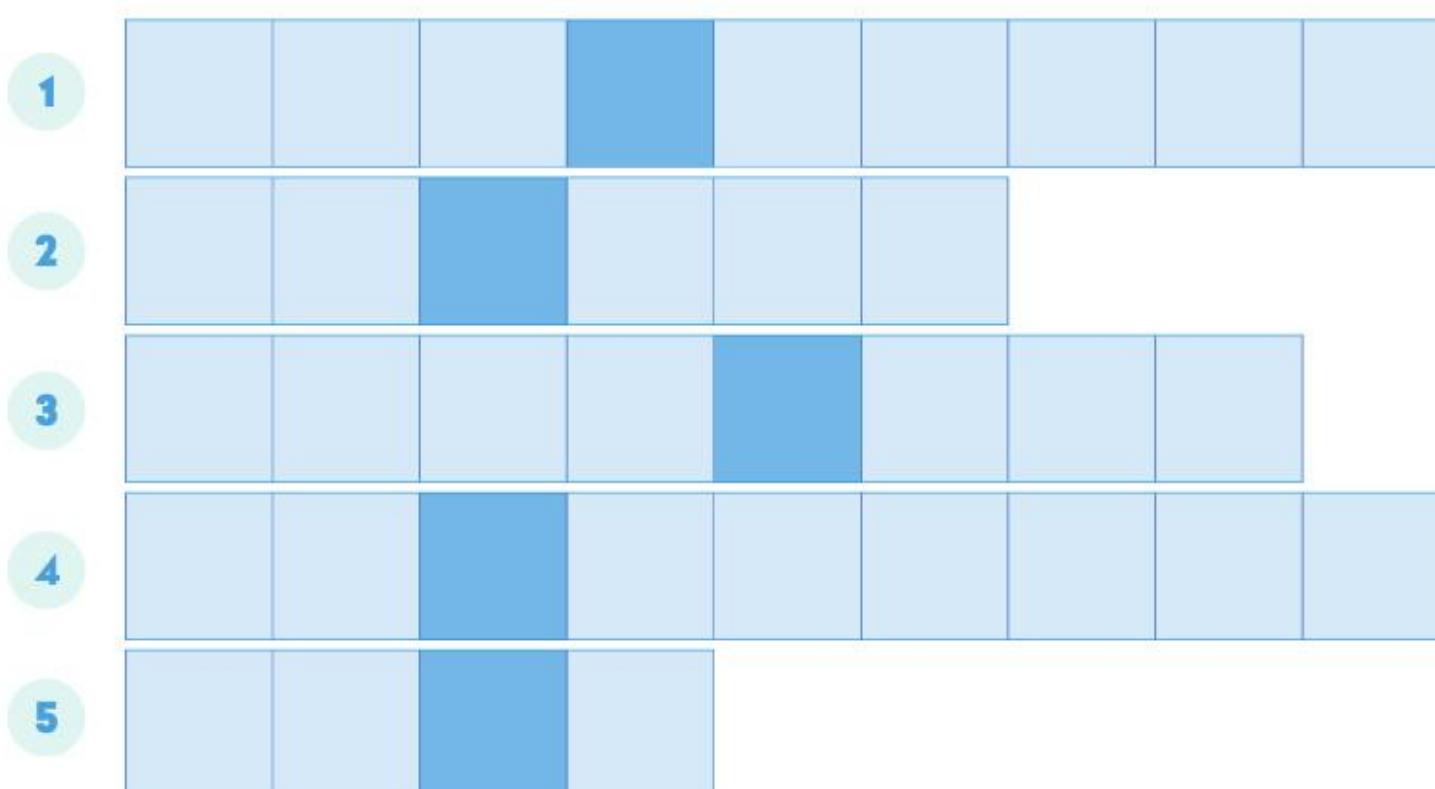
ka _____ ać

- 4 Znajdź drogę w labiryncie. Wskażą ci ją wyrazy z ż niewymiennym.

- 5 Rozwiąż krzyżówkę zoologiczną i zapisz hasło końcowe.

- 1 Ma rogi w okolicy nosowej.
- 2 Jest dumna ze swojej długiej szyi.
- 3 Żona króla polskiej puszczy.
- 4 Ortograficzna kukułka.
- 5 Kojarzy się z powolnością.

Hasło:

--	--	--	--	--	--

- 6 W wielu wyrazach pisownię *ż* trzeba zapamiętać. Napisz podane wyrazy w kolejności alfabetycznej.

różnokolorowe	życie	żadne	żał	łoża	pożyteczne
żartować	żyto	żurek	żółć	żeglować	ryżowy
inżynierski	plażowicz	żebrak	pożarowy	żarówka	

- 7 Podane wyrazy wpisz do tabeli zgodnie z nagłówkami.

pasaż, stolarz, witraż, wioślarz, masaż,
 pancerz, odzież, tancerz, młodzież, talerz

Zakończone na: -arz, -erz	Zakończone na: -aż, -eż

- 8 Połącz części i utwórz w ten sposób wyrazy z *rz*.

arcy-
Sando-

kąto-
wodo-

bur-
wice-

kroplo-

-mierz

-mistrz

- 9 Dopisz wskazane wyrazy, w których dochodzi do wymiany *rz* na *r*.

a) bezokoliczniki:

pierzemy – _____

ukarzesz – _____

bierzesz – _____

orzemy – _____

b) rzeczowniki:

górzysty – _____

wytworzyć – _____

skórzany – _____

wierzyć – _____

- 10 Napisz po dwa przykłady wyrazów, które pokażą, że *rz* piszemy po wymienionych spółgłoskach.

b _____

ch _____

d _____

p _____

t _____

j _____

k _____

p _____

g _____

w _____

11 Wpisz wyjątki pisowni wyrazów z *rz* w odpowiednie miejsca tabeli.

pszczelarstwo	wszystek	kształt	wszcząć	wszyscy	pszenny
kształcić	wszczynać	pszenżyto	pszczeli	pszenica	
wszczęcie	wszystko	pszeniczny	wszędzie	wszelki	zawsze

Rzeczowniki	Czasowniki	Przymiotniki

12 Podane wyrazy z *rz* i *ż* wpisz w odpowiednie miejsca tabeli.

<i>rz</i> wymienne na <i>r</i>	<i>rz</i> po spółgłoskach	<i>rz</i> w <i>-arz, -erz</i>	<i>rz</i> do zapamiętania
<i>ż</i> wymienne	<i>ż</i> po <i>m, r, l, ł</i>	<i>ż</i> do zapamiętania	<i>ż</i> w <i>-aż, -eż</i>

porzeczka	wietrzyć	zelżeć	nietoperz	narząd	spichlerz
pręgierz	żuraw	Bożena	wyżyły	żona	użyć
żaba	jeżyna	wąż	prażyć	mąż	wieża
ważyć	żakiet	malarz	przód	mżawka	zelżeć
pieniążki	papież	mrużyć	jarzyny	małże	

3.2 Pisownia wyrazów z ó i u

1 Odczytaj czasowniki i utwórz ich wskazane formy.

a) 2. osoba liczby pojedynczej w trybie rozkazującym:

OTWOZRYĆ	ZASPOKIOĆ	NAWÓRCIĆ	BĆA SIĘ

b) bezokolicznik:

PRZYNISÓŁ	PRZEWIÓŁZ	ZAWIDÓŁ	ZARWÓCIŁ

2 Utwórz wskazane formy rzeczowników z przymiotnikami.

Mianownik, liczba pojedyncza	Dopełniacz, liczba pojedyncza	Dopełniacz, liczba mnoga
gruby wół		
	ósmego rodu	
		dużych otworów
letni obóz		
	uroczego wąwozu	

3 Rozwiąż krzyżówkę – wpisz rzeczowniki w dopełniaczu liczby mnogiej. Odczytaj z zaznaczonych krutek nazwę miasta i ją zapisz. Wzór: *buty* – *butów*.

- 1 Maki.
- 2 Krzaki.
- 3 Ptaki.
- 4 Buraki.
- 5 Ślimaki.
- 6 Ssaki.

1
2
3
4
5
6

Hasło:

4 Utwórz wyrazy pokrewne z częstką *-ówka*.

kark

groch

pokój

potaćńczyć

5 Wpisz do tabeli odpowiednie formy czasowników.

Czas terażniejszy		Tryb rozkazujący	
1. os., lp.	3. os., lm.	2. os., lp.	2. os., lm.
kupuję		pilnuj	
	maskuje		pracujcie
przepisuję		ratuj	
	prasuje		królujcie

6 Podane wyrazy z ó wpisz w odpowiednie miejsca tabeli.

ziemniaków	rosół	tortów	Tarnów	żaglówka	Chrzanów
krówka	sokowirówka	pokrój	butów	topór	Turów
	źródło	Józef	grób	żółtko	ból

ó wymienne	cząstki -ów, -ówka itp.	ó w końcówce dopełniacza -ów	ó do zapamiętania

7 Podaj własne przykłady wyrazów, w których:

- a) ó wymienia się na o – _____;
- b) ó wymienia się na a – _____;
- c) występuje -ów w dopełniaczu – _____;
- d) występuje cząstka -ówka – _____;
- e) ó jest niewymienne, trzeba zapamiętać pisownię – _____.

3.3 Pisownia wyrazów z *ch* i *h*

- 1 Połącz linią w pary wyrazy, by wykazać, że *ch* wymienia się na *sz*.

gmach	zapaszek	strach	ogłuszyć	cicho	dyszy
	strych	podbrzusze	monarcha	wysuszyć	

sucho	monarszy	pod brzuchem	gmaszysko	zapach
wystraszyć	głuchy	cisza	oddychać	stryzek

- 2 Napisz wyrazy, w których:

a) *h* wymienia się na *ż*, *z* lub *g*

wahać się _____

druh _____

błahy _____

wataha _____

b) *ch* wymienia się na *sz*

grochówka _____

trochę _____

proch _____

blacha _____

- 3 Rozwiąż krzyżówkę. Zapisz hasło końcowe.

1 Przykrywa dom.

2 Mówi się, że to zdrowie.

3 Lekki materiał wypełniający poduszki i kołdry.

4 Artystyczny wzór wyszyty na tkaninie.

1				
2				
3				
4				

Hasło:

--	--	--	--

4 Połącz części i utwórz wyrazy z *ch* i *h* niewymiennym. Napisz je w liniach.

CHY	CHI	CHA	CHU	CHO	CHM
-----	-----	-----	-----	-----	-----

ba

ćby

chro

chot

łka

ura

łkiem

ara

HA	HO	HI	HU
----	----	----	----

rfa

giena

ragan

dowla

mor

ena

ft

kej

- 5 Napisz poprawnie utworzone wyrazy z *ch* i *h* rozpoczynające się od *s* lub *z*.
Wzór: *s* (*schudnąć*); *z* (*zharmonizować*).

chłodzić	hierarchizować	hańbić
chować	holować	chwycić

- 6 Podane wyrazy z *ch* i *h* niewymiennym wpisz w odpowiednie miejsca tabeli.

hamburger	hangar	helikopter	harmonijny	holować	hojnie
harmonogram	hołd	hańbić	hejnalista	tchórzliwy	
chłopski	chudzina	chuderlawy	pochówek	pochować	
	chwytnie	chować	honorowo		

Rzeczowniki z <i>h</i>	Czasowniki z <i>h</i>	Przymiotniki z <i>h</i>	Przysłówki z <i>h</i>

Rzeczowniki z <i>ch</i>	Czasowniki z <i>ch</i>	Przymiotniki z <i>ch</i>	Przysłówki z <i>ch</i>

3.4 Pisownia wyrazów wielką literą

- 1 Uzupełnij tabelę wskazanymi wyrazami. Pamiętaj o pisowni wielką lub małą literą.

Państwo/ miasto/ region	Mieszkaniec	Mieszkanka	Przymiotnik
Podhale			
	rzeszowianin		
		hrubieszowianka	
			amerykański
	Ślązak		
Hiszpania			
		Azjatka	

- 2 Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz nazwy mieszkańców państw i mieszkanek miast. Zapisz hasło końcowe. Wzór: *Rosja – Rosjanin, Warszawa – warszawianka*.

1

2

3

4

5

- 1

Hiszpania.
- 2

Kraków.
- 3

Kielce.
- 4

Lublin.
- 5

Grecja.

Hasło:

3 Odczytaj i napisz nazwy własne.

eHI	imHalaje	amHburg
isHzpania	Hanoldia	

opeKnhaga	aharSa	agHa
zRym	onduHras	

4 Skorzystaj z atlasu geograficznego i uzupełnij tabelę odpowiednimi nazwami geograficznymi.

Drugi człon nazwy jest rzeczownikiem w mianowniku	Drugi człon nazwy jest rzeczownikiem w dopełniaczu	Drugi człon nazwy jest przymiotnikiem

5 Połącz wyrazy tak, aby powstały nazwy geograficzne. Napisz je poprawnie w tabeli na następnej stronie.

morze	Wigry	Morze	Świętokrzyskie	góry	Pacyfik
Góry	Świętego	Wawrzyńca	ocean	Kalahari	Rzeka
Wiktorii	pustynia	Besкиды	Pustynia	Śródziemne	
	jezioro	Jezioro	Błędowska	Marmara	

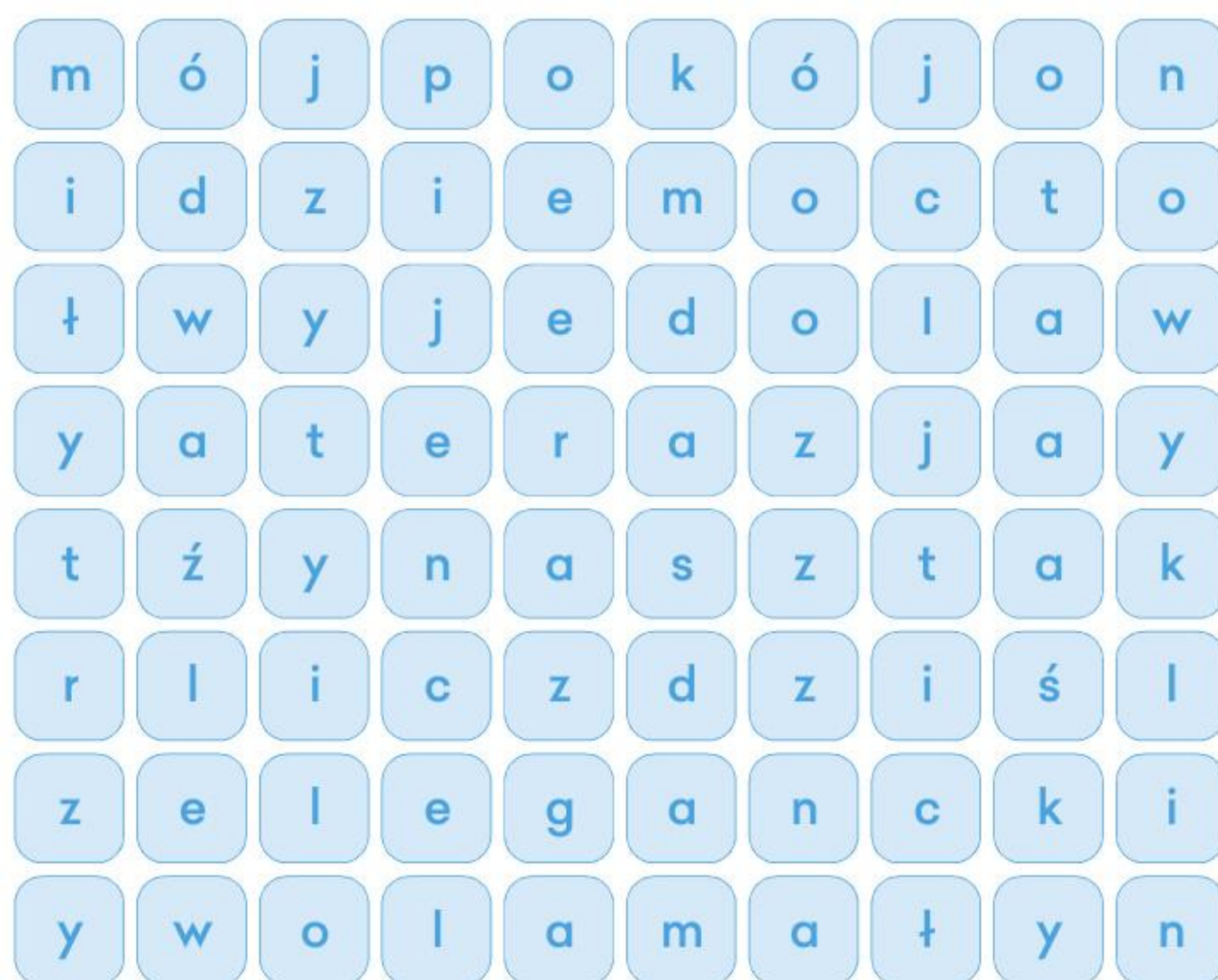
Drugi człon nazwy jest rzeczownikiem w mianowniku	Drugi człon nazwy jest rzeczownikiem w dopełniaczu	Drugi człon nazwy jest przymiotnikiem

- 6 Napisz poprawnie wszystkie nazwy geograficzne zapisane na rysunku w całości wielkimi literami.

3.5 Pisownia wyrazów z *nie*

- 1 Odczytaj ukryte wyrazy w pionowych i poziomych rzędach. Napisz je poprawnie z przeczeniem *nie*.

- 2 Utwórz od przymiotników i przysłówków formy stopnia wyższego i najwyższego z *nie*. Ułóż z nimi zdania.

a) punktualny

st. wyższy _____, st. najwyższy _____

b) wesoło

st. wyższy _____, st. najwyższy _____

3 Uzupełnij poprawnie tabelę wskazanymi wyrazami z *nie*.

Przymiotnik w stopniu równym	Przymiotnik w stopniu wyższym	Przysłówek w stopniu najwyższym
nieciekawie		
	nie gorzej	
		nie najlepiej

Przymiotnik w stopniu równym	Przymiotnik w stopniu wyższym	Przysłówek w stopniu najwyższym
nielekko		
	nie mniej	
		nie najdokładniej

4 W puste miejsca wpisz poprawnie wyrazy z ramki z przeczeniem *nie*.

bitwa	przerwa	szybko	natarczywy
uwaga	pokój	ostrożność	

To _____, ale już wojna.

On był _____, ale wręcz brutalny.

Zrób to nawet _____, lecz błyskawicznie.

To _____, ale już pełne wakacje.

Przyczyną wypadków bywa _____ kierowców.

Ogarnął ją _____ o syna.

_____ kierowcy ma tragiczne skutki.

- 5** Do wyrazów z ramki dopisz poprawnie *nie* i wpisz nowo powstałe konstrukcje do krzyżówki. Wybierz odpowiednie miejsca. Potem ułóż hasło końcowe.

da mój pięć milej wesoły większy najgorzej przyjaźń

Hasło:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

- 6 Użyj podanych wyrazów z *nie* we własnych przykładach zdań.

a) książka

b) ładnie

7 Podaj własny przykład pisowni *nie*.

- a) łącznej z rzeczownikiem – _____
- b) łącznej z przymiotnikiem – _____
- c) rozłącznej z przymiotnikiem w stopniu wyższym – _____
- d) rozłącznej z przymiotnikiem w stopniu najwyższym – _____
- e) łącznej z przysłówkiem – _____
- f) rozłącznej z przysłówkiem – _____
- g) rozłącznej z przysłówkiem w stopniu wyższym – _____
- h) rozłącznej z przysłówkiem w stopniu najwyższym – _____
- i) rozłącznej z czasownikiem – _____
- j) rozłącznej z zaimkiem – _____
- k) rozłącznej z liczebnikiem – _____

8 Ułóż czterozdaniowe dyktando dla koleżanki lub kolegi z ławki według poniższych wskazówek.

- a) Użyj czasowników, rzeczowników, przymiotników, przysłówków, liczebników i zaimków z *nie*.
- b) Za każdy wyraz z *nie* przyznaj sobie punkt.
- c) Podyktuj dyktando koleżance lub koledze.
- d) Sprawdź poprawność.
- e) Przyznaj koleżance lub koledze punkt za każdy poprawnie napisany wyraz z *nie*.

Porównajcie swoje wyniki.

3.6 Pisownia wyrazów z q, ę, om, em

- 1 Połącz liniami ze sobą formy odmiany tych samych czasowników. Wpisz brakujące q lub ę.

rozpocz_____liśmy	szturchn_____łem	wyci_____liśmy
klasn_____łam	szturchn_____łaś	klasn_____łeś
wycisn_____łem	rozpocz_____łyście	wyci_____łyście
rozpocz_____liśmy	szturchn_____ł	klasn_____ł
szturchn_____ła	wyci_____ły	klasn_____ły
rozpocz_____ły	wycisn_____li	wycisn_____łyśmy

- 2 Uzupełnij tabelę wskazanymi formami czasowników.

Czas teraźniejszy			
ja	ty	on/ona	oni/one
	kłamiesz		
kąpię się			
		kopie	
			grabią

Czas przeszły, liczba pojedyncza			
1. os., r.m.	2. os., r.ż.	3. os., r.m.	3. os., r.ż.
podpiąłem			
	zamachnęłaś się		
		wynajął	
			spięła

- 3 Zamień czasowniki w trybie oznajmującym na formy tych samych czasowników w trybie przypuszczającym.
Wzór: *huknęła – huknęłaby*.

klasnęła –

stanął –

utknęłaś –

obcieli –

stuknęło –

podjąłem –

wycisnęła –

ogarnęliśmy –

drapnęłyśmy –

przyłgnęliśmy –

- 4 Wpisz brakujące formy czasowników *umieć* i *rozumieć*.

Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
umiem			rozumiemy
	rozumiesz	umiecie	
umie			rozumieją

- 5 Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz formy czasowników w czasie teraźniejszym. Zapisz hasło końcowe.

- 1

2

3

4

5
- Rąbać w 1. os. lp.

Grać w 3. os. lm.

Kłaść w 3. os. lm.

Odważyć w 1. os. lp.

Grozić w 3. os. lm.

1

2

3

4

5

Hasło:

- 6 Odczytaj ukryte rzeczowniki i napisz je we wskazanych formach.
Wzór: *karta* – N. lp. *kartą*, C. lm. *kartom*.

aramta

N. lp. _____

C. lm. _____

rakitea

N. lp. _____

C. lm. _____

potea

N. lp. _____

C. lm. _____

kastea

N. lp. _____

C. lm. _____

taam

N. lp. _____

C. lm. _____

kartea

N. lp. _____

C. lm. _____

- 7 Napisz w tabeli poprawne formy rzeczowników.

Rzeczownik	N. lp.	C. lm.
dom		
	komputerem	
		oknom
słoń		
	dzieckiem	
		lasom

3.7 Pisownia wyrazów z -cki, -dzki, -ski

1 Połącz liniami w pary nazwy własne i przymiotniki.

Praga	Kartuzy	Łotysz	Francuz	Kalisz	Kluczbork
kluczborski	łotyski	francuski	praski	kartuski	kaliski

2 Odczytaj rzeczowniki i utwórz od nich przymiotniki zakończone na -ski.

PTE A KARZ	KARZ LE	RAŁ GE NE	LARZ STO
RA MU RZ	KARZ PIE	ARZ K LAL	ŚLI MY WY

3 Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz przymiotniki utworzone według wzoru. Zapisz hasło końcowe.
Wzór: *Toruń – toruński.*

1 Puck.	1								
2 Włoch.	2								
3 Eskimos.	3								
4 Czech.	4								
5 Sas.	5								
6 Przemyśl.	6								

Hasło:

3.8 Pisownia wyrazów z -i, -ii, -ji

1 Liniami połącz rzeczowniki w pary mianownik – miejscownik.

biologia	mierzeja	Julia
akcja	żmija	chemia
mierzei	Julii	akcji
żmii	chemii	biologii

2 Utwórz poprawne formy celownika liczby pojedynczej. Wybierz właściwe zakończenia i napisz wyrazy.

procesja	aleja	epopeja	stacja	komedia	epidemia
----------	-------	---------	--------	---------	----------

-ji	-i	-ii
-----	----	-----

aleja	mafia	linia	szałwia	tuleja
-------	-------	-------	---------	--------

3 Wpisz poprawne formy mianownika, celownika i miejscownika liczby pojedynczej podanych rzeczowników.

Mianownik	Celownik	Miejscownik
skrobia		
	głębi	
	Słupi	
		(o) ziemi
rękojmia		

4 Rozwiąż krzyżówki – wpisz formy dopełniacza podanych nazw. Litery oznaczone liczbami od 1 do 14 utworzą hasło.

1				14				
2					12			
3		10						
4						4		
5					7			
6				1				

- 1 Holandia.
- 2 Islandia.
- 3 Kolumbia.
- 4 Irlandia.
- 5 Hiszpania.
- 6 Portugalia.

- 1 Grecja.
- 2 Szwecja.
- 3 Turcja.
- 4 Szkocja.
- 5 Francja.
- 6 Tunezja.

1		2				
2			11			8
3		3				
4	9					13
5			6			
6			5			

Hasło:

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

7	8	9	10	11	12	13	14
---	---	---	----	----	----	----	----

- 5 Uzupełnij brakujące formy dopełniacza według podanych wzorów.
Wzory: *nia* (w wymowie – *ńa*) – *ni*; *nia* (w wymowie – *ńja*) – *ni*.

babunia		aronia	
bieżnia		harmonia	
dynia		ironia	
Ewunia		Macedonia	
Gdynia		kompania	
jaskinia		kolonia	

- 6 Poniższe rzeczowniki napisz w dopełniaczu.

palarnia		pustynia	
skocznia		uczelnia	
wartownia		Kalifornia	
linia		opinia	

Sprawdź się!

- 1 Uzasadnij pisownię liter i dwuznaków, które zostały pogrubione.

brzask

w chmurze

stolarz

możesz

puchowy

druh

- 2 Napisz poprawnie *nie* z podanymi wyrazami.

posiadamy

pierwszy

mój

większy

najlepszy

najgorzej

- 3 Wpisz poprawne formy przymiotników i rzeczowników podanych w nawiasach.

Przyszliśmy właśnie na (wczesna kolacja) _____.

Przyjrzyj się dokładnie tym (cenne znaczki) _____.

Ozdobiła prezent (żółta róża i niebieska wstążka) _____.

4 Wpisz właściwe litery zgodnie ze wskazaniem.

a) rz lub ż:

ja__yna __ałoba ko__eń pejza__ papie__ tale__

b) ch lub h:

ko__ać ma__ać __olować
__aczyk __atka fil__armonia

c) ó lub u:

k__kułka ws__wka pr__bka sk__wka p__stka m__zg

d) wielka lub mała litera:

(J, j) __ezioro	(W, w) __igry	(P, p) __acyfik
(G, g) __óry	(Ś, ś) __więtokrzyskie	(W, w) __arszawski
(G, g) __óry	(T, t) __atry	(B, b) __ałtycki
(M, m) __orze	(B, b) __ałtyckie	(P, p) __omorski
(P, p) __omorze	(O, o) __cean	(A, a) __tlantycki

5 Wpisz do tabeli wskazane formy czasowników. Zwróć uwagę na pisownię *ą* i *ę*.

Czas teraźniejszy				
	ja	ty	on/ona	oni/one
prac				
umie				

Czas przeszły, liczba pojedyncza				
	1. os., r.m.	2. os., r.ż.	3. os., r.m.	3. os., r.ż.
stan				
zacz				

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

ISBN 978-83-8108-348-5

9 788381 083485

indeks 880822